

**SZÉCHENYI
ISTVÁN
EGYETEM**

ÉPÍTÉSZ-, ÉPÍTŐ- ÉS KÖZLEKEDÉSMÉRNÖKI KAR
ÉPÍTÉSZETI ÉS ÉPÜLETSZERKEZETTANI TANSZÉK

SZAKDOLGOZAT

Kortárs múzeumi kiállítóterek építésze

**Erődrendszerek
bemutatása és hasznosítása**

BARCI BOGLÁRKA

Építészmérnöki Bsc szak

Épületszerkezeti konstruktőr

GYŐR, 2016

Tartalomjegyzék

Összegzés	5
Bevezetés	8
1. Múzeumok és kiállítóterek építészeti fejlődése	10
1.1. Az antik görög kincsektől a királyi gyűjteményekig.....	10
1.2. Nyilvános múzeumok	12
1.3. Múzeumtípusok és térformák	14
1.4. Műgyűjtés Magyarországon.....	16
1.5. A kortárs múzeum.....	16
1.5.1. Az ipari örökségünk.....	17
1.5.2. A templom, mint múzeum.....	19
1.5.3. Városok művészeti hálózata	21
1.5.4. Az múzeumépítészeti újdonságai.....	22
2. Kiállítóterek kutatómódszertani vizsgálata	24
2.1. A kiállítás célja	24
2.2. A kiállítás strukturális felépítése	24
2.3. A kiállítóter	26
2.3.1. Az építészeti tér fogalma.....	29
2.3.2. A kiállítóter kialakításának szempontjai	30
2.3.3. A kiállító módszerek és kifejezőeszközök.....	30
2.3.4. A téma hatása	35
2.4. Látogató közönség	36
3. Kiállítóterek koncepciói erődítményekben	42
3.1. Bástyarendszer, Szardínia.....	43
3.1.1. Alghero története.....	43
3.1.2. A bástyák története és mai szerepe	45
3.1.3. Torre di Sulis belső terei.....	49
3.2. Erődrendszer, Szlovákia	52
3.2.1. A komáromi vár története	52
3.2.2. Az erőd kiépítése	54
3.2.3. Helyreállítási tervek.....	57
3.2.4. A felújított terek bemutatása.....	62
Forrásjegyzék	66
Ábrajegyzék	70
Mellékletek	75

3. Kiállítóterek koncepciói erődítményekben

Két helyszínen szeretném bemutatni az erődítmények újrahasznosítását kiállítások céljára. A két erőd tanulmányaim helyszínein helyezkedik el: Révkomáromban, szülővárosomban és a szardíniai Algheróban, ahol ösztöndíjasként tanultam 2015. őszi félévében. Olaszország legjobb építészkarán tanulhattam, az Università degli Studi di Sassari egyetemen. Az egyik tervezési tárgyam témájának köszönhetően ismerkedhettem meg az algheroi bástyarendszerrel.

Az erődrendszerek építészetének kutatását várostörténeti és építészettörténeti források alapján végeztem. A védelmi funkciójú erődrendszerek történetének megismerése és kiállítása fontos, mert többnyire csak levéltárakban hozzáférhetők a kapcsolódó anyagok. Az ilyen kiállításnak főképp az ismeretterjesztést kell szolgálnia. Az épület ipari örökségét meg kell őrizni. Az eredeti szerkezeti felépítés megtartása mellett hasznosítható az építmény történetének bemutatására. Az erődrendszerek nem csak a több évszázados történelmük bemutatására alkalmasak, hanem kortárs témájú kiállítások megszervezésére alkalmas tereket is létre lehet hozni bennük.

Marián Balázs Metamorfózis- eredet és ráakódás című doktori disszertációjában az épületek átalakulását vizsgálja. Az emberi igények folyamatos változása során az épített környezet terei átalakulnak. Ezt az átalakulást öt csoportba sorolva mutatja be: rom, monumentum, önkéntelen építészet, akarat[lag]os építészet, időtlen építészet. Szerinte: *"Az eredet: a meglévő és kiszámíthatatlan adottság a létrejövő műnek megkerülhetetlen része, alapvető tartozéka, és így ez szándékolatlan letéteményese a szépség, vagy ha úgy tetszik: az érvényes érték létrejöttének."*⁶⁵ Marián disszertációja alátámasztotta számomra, hogy mennyire fontos a vizsgált épületek történetének megismerése ahhoz, hogy megértsük miből alakítjuk mivé az épületet.

⁶⁵ Marián, B., 2014, 52.

3.1. Bástyarendszer, Szardínia

Szardínia szigetének északnyugati részén fekszik Alghero, a Földközi-tenger partján. Lakossága ma 44 019 fő.⁶⁶ Alghero Szardínia történelme során nemcsak kikötővárosként játszott fontos szerepet, hanem védelmi funkciójú erődítménye által is. A város bástyarendszere hosszan körülvéshi a katalán várost, bár mára már több része lerombolódott vagy föld alá került. A várfalak jelentősége háttérbe szorult a város kiépítése után, jelenleg inkább csak határoló funkciójuk maradt meg. Kulturális szerepük azonban ma is nagy, ezért a város számára fontos a bástyák és a várfalak folyamatos rehabilitációja és állapotának megőrzése.

⁶⁶ Statistiche demografiche ISTAT, <http://www.demo.istat.it>

13. ábra: Alghero környete, Szardínia-Olaszország

3.1.1. Alghero története

Az őslakosok az őskőkor és a középső kőkorszak alatt érkeztek a szigetre az Ibériai-félszigetről és az Appennini-félszigetről.

A nurági civilizáció az újkőkorszak művészetének jegyében jött létre. Építészetére jellemző a bazalt- és homokkő falú, kör alaprajzú, átlagosan 10 méter magas megalitikus épület. A szigeten körülbelül 8000 található, melyből a Barumini-i 1997-ben az UNESCO világörökségének részévé vált. Ezek az építmények főként a védelmet szolgálták, vagy templomként, közösségi döntéshozó helyszíneként funkcionáltak.⁶⁷ A Nuraghe di Palmavera 880 négyzetméteren elterülő régészeti lelőhely Alghero városától 10 kilométerre található. Ez a nurági építmény látogatható, bejárható és szabadon fényképezhető. Ez a komplexum nem maradhatott érintetlen, mert Kr. e. 509-ben háború robbant ki a nurági civilizáció őslakosai és a föníciai telepések között, akik később kikötőket és városokat alapítottak.

14. ábra: Alghero madártávlatból

⁶⁷ Moravetti, I., 1992, 49-53.

15. ábra: A Nuraghe tornyainak nézete

A szárdok számtalan nép átvonulását voltak kénytelenek elviselni a IX. századig. A VI. századtól a sziget nyugati része bizánci uralom alatt állt. A bizánci birodalom összeomlását követően a szárd őslakosok négy területre osztották a szigetet, melynek minden része független alkotmányos királyság volt. Ebből három királyság felett Pisa és Genova gyakoroltak fennhatóságot. A genovai Doria család alapította Alghero várost.⁶⁸

⁶⁸Fois, B., 1992, 161.,

A XII. századtól kezdve az egyesített Katalónia és Aragónia a Földközi-tenger térségének vezető nagyhatalma volt. Miután az aragóniai király legyőzte az utolsó szárd uralkodót, 1409-ben Alghero szárd őslakosait kitelepítették és katalánok foglalták el a kikötővárost. Alghero ma tradicionálisan katalán város Szardínia északnyugati részén, a Földközi-tenger partján. Az Aragóniai Királyság birtokolta egészen 1556-ig, majd a Habsburg-ház királyai követték egymást. A Habsburg Birodalom Szicíliáért cserébe az olasz Savoyai hercegi ház tagjait ismerte el Szardínia királyainak. 1860-ban Szardínia az Olasz Királyság részévé vált és megszűnt függetlensége.

A sziget jelenleg szeretne Olaszországtól demokratikus úton függetlenné válni abból az indokból, hogy saját szárd nyelvvel, történelemmel és kultúrával rendelkezik.⁶⁹ A szárd művészetet a múltban befolyásolta a katalán művészet is, de ez az együttélés nemzeti kulturális örökségüket csak gazdagította. Szardínia demokratikus módon elismeri több nyelv jelenlétét a szigeten, többek közt az algheroi katalánt.

⁶⁹Mossa, A.S., 2008.

A 2015-ben megrendezett milánói Expo-n Szardínia saját pavilonban mutatta be szigete gazdagságát. Az Expo-ra készített videó is a sokszínű és különleges szárd kultúra szemléltetését szolgálta. A pavilon kiállított és vetítési anyagát az UNISS (Università degli Studi di Sassari) diákjai tervezték és valósították meg.⁷⁰

16. ábra: Alghero jellegzetes utcájának fotója a videóban

⁷⁰ Sardegnad ad EXPO 2015
www.architettura.uniss.it

3.1.2. A bástyák története és mai szerepe

Szardínia második legfontosabb erődítménye a katalán Alghero városát veszi körül. A város a XIII. században Aragónia ostroma alá került, a várat ekkora építtette a genovai Doria család. Az első írásos emlék IV. Péter aragóniai király készítette miután 1354-ben sikerült meghódítani a várost.

A védelmet szolgáló erődítmény - Pietro Fuyani 1364-es feljegyzései alapján - kis tornyokat összekötő függőnyfal volt, melyet három oldalról tenger és a szárazföld felőli oldalon vízesárok vett körül. A várat két kapun keresztül lehetett megközelíteni: a tenger felől (Portal de la mar) és a szárazföldről (Portal Rial). Az erőd egyetlen szárazföldi kapuját később egy felvonóhíd védte, melyet mára eltávolítottak. A híd napkeltétől napnyugtáig volt nyitva, de felvonása után senki nem használhatta a hidat se távozásra, se belépésre.⁷¹

1417 és 1419 között, mint azt a katalán parlament dokumentumai bizonyítják, a portálok és a tornyok fejlesztése és javításai folytak a genovai időszakban felépült városfal megváltoztatása nélkül. A kikötői tornyok méreteit leredukálták. A XV. században a hadászat fejlődése az erőd korszerűsítésének igényét hozta magával Szardínián is. A középkori városfalak már nem voltak elég hatékonyak ahhoz, hogy ellen tudjanak állni a nehézlőfegyverek találatainak.⁷²

Az 1479-ben trónra lépett II. Ferdinánd, aragóniai király és utasítást adott ki az erődítmény állapotvizsgálatára és a változtatási javaslatok kidolgozására. A felújítási munkákkal 1508-ban Gerardo Zatrillas Alghero kormányzóját és mérnökét bízta meg. Az 1513 és 1519 között elvégzett módosításokat II. Ferdinánd feljegyzéseiben már a XVI. századi hadi építészet kezdetének jelenti ki.⁷³

17. ábra: Grafikai rekonstrukció a XIV. századból

18. ábra: A kikötő, Simone Manca di Mores akvarellje

⁷¹Pirinu, A., 2010, 30.

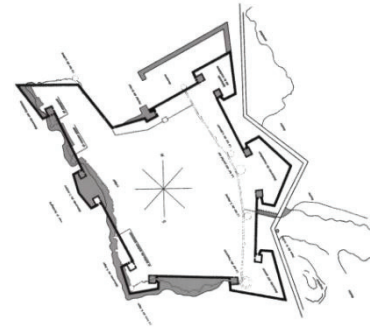

19-20. ábra: A várfalon nyilvánosan kiállított haditechnikai eszközök

⁷²Pirinu, A., 2010, 110.

⁷³Fois, B., 1992, 164.

A legfontosabb beavatkozásokat V. Károly király rendelte el 1541-ben, amikor látogatást tett Algheróban. Rocco Capellino 1552-ben kezdte el tervezni az erődrendszer új formáját. Az új védrendszert már ötszögletű bástyák jellemezték. Minden bástyatorony oldalazó ágyúval volt felszerelve. Ezeket a terveket II. Fülöp király ideje alatt 1563-ban Jacopo és Giorgio Palearo Fratino módosította. Palearo jelentést küldött a király 1573-ban, amely Alghero erődített falának grafikus ábrázolását mutatta. Palearo javaslatait nem fogadta el a király.

21. ábra: Capellino megvalósított terve

A katalán fennhatóság alatt majdnem 350 évig kiválóan prosperált a város, ez csak 1702-től tört meg a spanyol örökösödési háború következményeként. Ettől kezdve Katalónia lassan elvesztette befolyását Alghero felett, s ezzel egyidőben elkezdődött a város hanyatlása is. A szardíniai erődítmény állapota folyamatosan romlott. A piemonti kormány 1725-ben elrendelte Szardínia várainak állapotfelmérését és a helyreállításának végrehajtását. Az erődítményt a város területének bővítése érdekében 1844-ben kibővítették a szárazföld felől. Alghero bástyarendszerének védelmi funkciója a 1867-től teljesen elveszett.⁷⁴

⁷⁴Segni Pulvirenti, F.; Sari, A.,1994,18.

Az ötágú csillag alaprajz, a várfalak, bástyák, támfalak és ferde megerősítések az újolasz bástyarendszer elemeit hordozzák. Kivéve a Torre di Polveriera, amely a piemonti korszakból származik. A szerkezeti és díszítő részletek sajátosságai a katalán hagyomány maradványai. A legrégebbi Torre di San Giacomo.

22. ábra: Torre di Polveriera (5)

Az Algheró-i bástyarendszer ma azon kevés várfalakkal körülvett olasz városok egyike, melynek mintegy 70%-a még áll. A város folyamatosan végez helyreállításokat annak érdekében, hogy megőrizze a bástyarendszer építészeti és várostörténeti értékét.

23. ábra: Torre di San Giacomo (4)

Az INTERREG IIIA⁷⁵ együttműködési programban való részvétellel Európa Unió támogatásból a város restaurálta a bástyarendszer egyes elemeit.

Az INTERREG együttműködés az Európai Unió Közösségi Kezdeményezésének egyike, melyeket az Európai Bizottság javasol a Tagállamoknak. A határon átnyúló karaktere alapján az adott programra kinevezett intézmények külön megállapodásokban rögzített szabályok szerint járnak el. Az említett INTERREG IIIA programban két vagy három ország határ menti megyéi működnek együtt a határon átnyúló gazdasági és szociális kapcsolatok fejlesztése érdekében.

A kezdeményezés segítségével a Muralla 2000-nek nevezett projekt⁷⁶ által felújították a tornyok külső és belső kőburkolatát, tereit lekövezték és gyalogos utat építettek ki a Piazza Sulis és a kikötő között.

A mai formájában a bástyarendszerből 7 torony (Torre) és 1 erőd (Forte) áll⁷⁷:

1. Torre di Porta Terra

Ma információs központként szolgál. Az emeleten Alghero városának makettje tekinthető meg. A legfelső szint pedig panoráma-teraszként funkcionál.

2. Torre di San Giovanni

Kiállítások bemutatására alkalmas, belső tereit vakolva újították fel.

3. Torre di Sulis

Jelenleg kiállítótérként használják. Részletes bemutatása a 3.1.3. fejezetben található.

4. Torre di San Giacomo

Nem látogatható.

5. Torre della Polveriera

Nem látogatható.

6. Torre di Sant'Elmo

Kilátótornyoként szolgál, melyre panoráma-látvány nyílik a Alghero kikötőjére.

7. Torre di Garibaldi (vagy Torre della Maddalena)

A várost és a kikötőt elválasztó várfal tornya.

8. Forte della Maddalena

A Maddalena erődből csak romok maradtak fenn.

⁷⁵INTERREG Közösségi Kezdeményezés,
<https://www.palyazat.gov.hu>

⁷⁶ Il centro storico si rifà il look,
<http://www.algheroeco.com>

⁷⁷ I Bastioni e le Torri di Alghero,
<http://www.algheroweb.net>

24. ábra: Torre di Porta Terra (1)

25. ábra: Torre di San Giovanni (2)

26. ábra: Torre di Sant'Elmo (6)

A tornyokat összekötő bástyák (Bastioni) ma híres felfedezőkről vannak elnevezve:

a) Bastioni Cristoforo Colombo

A várost és a kikötőt elválasztó fal, melynek Sant'Elmo tornyáról kilátás nyílik az egész kikötőre.

b) Bastioni Antonio Pigafetta

A Sant'Elmo és a Polveriera tornyokat összekötő várfal szakasz.

c) Bastioni Marco Polo

A város látványos lakóházainak sorát és a tengert elválasztó fal, mely híres turistalátványossága a városnak.

d) Bastioni Ferdinando Magellano

A San Giacomo és a Sulis tornyokat köti össze.

e) Bastioni della Maddalena.

A bástyarendszer legszélső fennmaradt eleme. A fal egy erőddel zárul, melynek egyes részeiből mára csak romok maradtak.

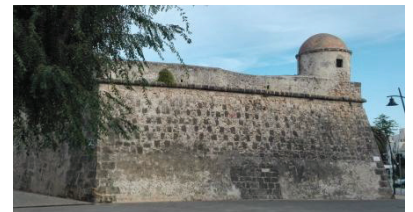
27. ábra: Torre di Garibaldi (7)

28. ábra: Bastioni C. Colombo (a)

29. ábra: Bastioni di F. Magellano (d) és a Torre di San Giacomo (4)

30. ábra: Bastioni della Maddalena (e)

3.1.3. Torre di Sulis belső terei

A Torre di Sulis, eredeti nevén a Torre dello Sperone egyike a XIV. században megépült bástyáknak. A város szövetében való elhelyezkedése miatt ma is fontos találkozási pontnak számít. A torony névadója Vincenzo Sulis, aki a főváros, Cagliari börtönében raboskodott 1799 és 1821 között.

A *Muralla 2000* projekt keretén belül végzett műemléki felújítások során feltárták az alsó szintet és restaurálták szerkezeti elemeit (oculus, padlóburkolat, nyílászárók). A tornyok homlokzatán kő címerek, feliratok és festett jelek is voltak, melyek ma már nem láthatóak. A munkálatokat 2007-ben fejezték be és adták át.

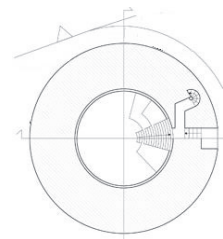
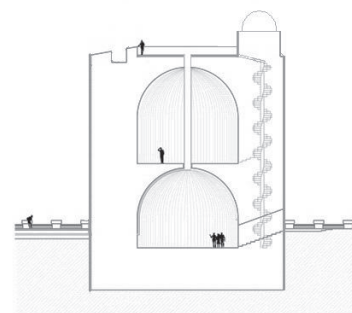
A Torre di Sulis háromszintes. A torony teljes falának felmért magassága 22 méter. Termeinek belmagassága kb. 5 és 6 méter. A kör alaprajzú termek minden emeleten csatlakoznak a csigalépcsőhöz. A falak vastagsága eléri a 3 métert.

Ma a bejárat az ásatások és feltárások következtében az utcaszintről nyílik. Eredetileg a bejárat a második szinten volt. A bejárat belső lépcsőjén a mozgássérültek számára akadálymentes lépcsőlift van elhelyezve. A torony második szintje azonban csak lépcsőn érhető el.

A tornyok belső termei kupolás boltozattal fedettek. A szinteken oculus található, melyen keresztül természetes fény érkezik a tornyok mindkét szintjére. A kupola bordái a katalán stílust követve sugarasan (bordázott kupola) futnak le egészen a kupola és a falak találkozásáig. A felújítást követően a kupola felső harmadában lámpákat szereltek fel egy fém tartóvázra.

31. ábra: Torre di Sulis (3) látképe

32. ábra: A torony metszete és földszinti alaprajza

33. ábra: Az eredeti és a mai bejárat

34. ábra: Oculus a torony alsó szintjén

A nyílászárókon kívül számos lörés található a falakban, melyek elszórtan találhatóak a torony homlokzatán. Ezek ma rovarhálóval és fémráccsal vannak lefedve a belső terek védelmének érdekében.

35. ábra: Lörös a torony falában

Katalán hagyomány a kő csigalépcsők építése is. A lépcső a torony falába vájva a bejárat mellett indul. A legfelső szintre, a tetőteraszra visz fel a lépcső. A tetőterazon a bevilágító oculus körül kovácsoltvas korlát látható, mely a fémhálóval erősített üveglap védelmét szolgálja. A tetőteraszt a felfutó attika szegélyezik, mely vízelvezető vajatokkal van ellátva. A terőről panorámakilátás nyílik a történelmi városközpontra, és az azt határoló erődrendszerre.

36. ábra: Csigalépcső nézete

A felújítás során a torony utcaszinti termét kiállítási csarnoknak alakították ki. A tér falainak belső felületét bordásfal-szerűen lécekkel borították be a kupola alsó síkjáig. A kupola minden lefutó bordájának alsó végénél elhelyeztek egy lámpát, melyek így megfelelően megvilágítják a kiállítási teret.

37. ábra: Oculus és a kovácsoltvas korlát a tetőn

A kiállítások anyagát erre a körbefutó lécvázra függesztik ki. Amennyiben a kiállítás témája, képei megkövetelik erre a lécvázra felerősíthető akár egy háttérként szolgáló vászonanyag, hogy kiemelje a kiállítás elemeit. További fényforrások is felhelyezhetők a lécváz felső elemére, melyekkel még több közvetett fény irányítható a képekre. Jó példa ilyen elrendezésre *Vasco Hadzovic* kiállítása 2016 októberében.

38. ábra: Vasco Hadzovic-kiállítás

A tér nem csak festmények, képek, hanem más képzőművészeti alkotások bemutatására is alkalmas. A tér méretei megengedik a képek és szobrok egyidejű kiállítását.

39. ábra: Vasco Hadzovic, a művész

A *Viaggio dalla terra al cielo* című tárlaton több szobor és tárgy került kiállításra a térbe állított talapzatok segítségével. A felújított kiállítótér szerintem jól funkcionál. A kortárs kiállítótér alkalmazkodni a tud a kiállítási anyag hangulatához és jellegéhez. Ezt a tulajdonságot ebben a teremben sikerült elérni, mivel a körbefutó lécváz felülete lefedhető, a festmények magassági elrendezése is szabadon választható. A tér megvilágítása a körülményekhez képest megfelelő, de szükség esetén a lécvázra további lámpák is felszerelhetőek, mint azt a példák bizonyítják.

A torony második szintje egyelőre üresen áll, de elképzelésem szerint az emeleti szint használatával megduplázzható a művészeti kiállításra alkalmas tér. A torony két szintje egyidejűleg lenne képes befogadni egy nagyobb kiállítási anyagot, melyre lenne igény Alghero turisztikai jelentőségét tekintve.

Ebben az olaszországi városban már felismerték, hogy a bástyarendszer kihasználatlan tornyaiban kiállítások rendezhetők be. A középkori tornyok pedig nem csak önmagukban, de új funkciójukban is a prezentálást szolgálhatják. Marián így ír disszertációjában az épített környezetünkről: *"a minket körülvevő és a létrehozott alkotások értékek és érték közvetítők is egyben: ha úgy tetszik, ezek biztosítják a történelem folytonosságát."*⁷⁸ Használatukkal elérhetjük, hogy történelmi értékük és a kor emléke, aminek szolgálatában létrejöttek, fennmaradjon. Mindezeket folyamatos helyreállításuk és óvásuk mellett tarthatjuk fenn.

40. ábra: *Viaggio dalla terra al cielo* című kiállítás

41. ábra: Az emeleti terem

⁷⁸ Marián, B., 2014, 54.

3.2. Erődrendszer, Szlovákia

Az észak- és dél-komáromi erődkomplexum Közép-Európa fontos építészeti emléke. Végigkövethetőek az erődépítéssel fejlődési szakaszai az ó-olasz bástyaerőszerkezettől egészen az új-poroszlói erődökig.

42. ábra: Komáromi járás, Szlovákia

Az erődrendszer elemei Szlovákia és Magyarország területén egyaránt megtalálhatóak. A szlovákiai Révkomáromban találhatóak a *Központi erőd*, a *Nádor-* és a *Vág-vonal* bástyái. Magyarországon, Komáromban a *Csillag erőd*, a *Monostori erőd* és az *Igmándi erőd* helyezkednek el. Dolgozatomban a révkomáromi *Központi erődöt* vizsgálom, az *Öregvárat* és az *Újvárat*.

43. ábra: A komáromi erőd látképe

Kutatásom során meglepődve tapasztaltam, hogy komáromi lakosok is rendelkeznek korábban nem látott fotókkal az erődökről és a bástyákról. Ilyen fotókat találtam például a *Komáromi fotóalbum-Komárňanský fotoalbum* című facebook oldalon is. *Fedor Gabčan* fotóművész fekete-fehér fotóit állították ki a *Limes Galériában*, Révkomáromban 2016 tavaszán. Az *Élet a fecskéfészekben* című kiállítás anyaga korrajz, melyet először láthatott a közönség. A fotógyűjtemény a bástyákban élőkről adott hiteles képet az 1968 és 1972 közötti időszakból.⁷⁹

⁷⁹Élet a fecskéfészekben – Fedor Gabčan kiállítása Komáromban, <http://felvidek.ma>

3.2.1. A komáromi vár története

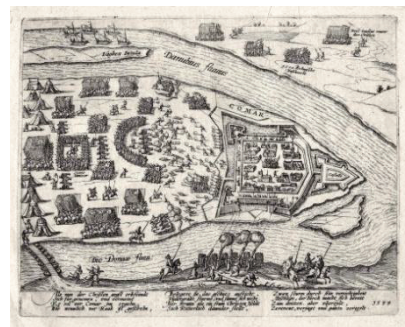
A két folyó összefolyásánál fekvő város a Kárpát-medence egyik legrégebbi települése. Történelmi múltja a korai bronzkorba nyúlik vissza. Területét többek közt a kelták és az avarok lakták huzamosabb ideig. Az I. és a IV. század között a Duna jobb partján a rómaiak létrehozták a *Brigetio légióstábornak*. A X. században magyar törzsek foglalták el a Kárpát-medencét. A Vág-Duna torkolatában várat és

azonos néven települést építettek fel. Első említése a XI. századból való, *Camarum* elnevezéssel. A település a vármegye központjává vált köszönhetően jelentős szárazföldi és hajózási útvonalainak.

A településnek 1265-ben *IV. Béla király* a korabeli városokat megillető kiváltságokat adományozott, mely elősegítette a középkori város fejlődését. *Hunyadi Mátyás* a várban reneszánsz palotát építtetett és megalapított a városban egy királyi dunai támaszpontot is.⁸⁰ A XVI. században a középkori várat *I. Ferdinánd* átépíttette a kor hadászati követelményeinek megfelelően, hogy betölthesse a *Habsburg Birodalom* végvárának szerepét. Az *Öregvárat* a XVII. században *I. Lipót* az *Újvárral* egészítette ki, mely így képes volt ellenállni a támadásoknak.

Az erődrendszer történelmi szerepe jelentős hatással volt a város fejlődésére. Az *Öregvár* és az *Újvár* fontos kiindulópont lett a városszerkezet kialakulásában. A várfalak behatárolták a település lakott területének terjeszkedését. A vár kapui befolyásolták az utcahálózatot is. Így játszott szerepet az erődrendszer a városrendezésben. A XVIII. században Komárom kereskedelme fellendült a szabad dunai hajóútvonalaknak köszönhetően. 1745-ben *Mária Terézia* magyar királynő szabad királyi városi címet adományozott Komáromnak.⁸¹ A város barokk építészete virágzott: a nemesek és vagyonos polgárok palotákat, a ferencesek templomokat és kolostorokat építettek. 1763-ban és 1783-ban azonban földrengés, majd árvíz és járványok pusztították a barokk várost.

A forradalmi események 1848-ban Komárom bástyáit is jelentősen meggyötörték, de az erőd ellenállt minden ellenségnek. Ezt a várfalon lévő kőszűz szobor is jelzi: *Nec arte nec Marte*, azaz *Sem csellel sem erővel*. Bevehetetlen volt.

44. ábra: Csatajelenet 1594-ből

⁸⁰A komáromi vár fejlődése az ókortól az újkorig,
<http://komarno.sk>

45. ábra: Komárom címere ma is a várost jelképező várat ábrázolja

⁸¹Az újkori vár és erőd építése a napóleoni háborúig,
<http://komarno.sk>

46. ábra: A babérkoszorút tartó kőszűz

A XIX. században befejeződött az erőd kiépítése. Az *Osztrák-Magyar Monarchia* stratégiai katonai támaszpontjává vált. Az erődrendszer hatalmas kiterjedése akár 200 ezer katona befogadására volt képes, ezzel a monarchia legnagyobb és legerősebb erődítménye volt.⁸² Az országos tendenciákhoz hasonlóan Komáromban is a kiegyezést követően – különösen a század utolsó éveiben – gyorsult fel a város növekedése. A mai belváros történelmi arculata ekkor rögzült. A Vágot és a Dunát átívelő hidak és az országot átszelő vasútvonalak a századfordulón épültek meg.

⁸²Gráfel, L., 2008, 22.

A népesség nemzetiségi változását a történelem nagyban befolyásolta. Csehszlovákia megalakulása után, 1919-ben Révkomáromot elcsatolták Magyarországtól, a város déli részétől. 1938-45-ig tartó időszakban a két város újra egyesült, visszacsatolták Magyarországhoz.

A II. világháború után viszont ismét Csehszlovákia része lett és a komáromi erődben a csehszlovák katonaság egységei állomásoztak 1968-ig. Ebben évben átadták helyüket a szovjet csapatoknak, akik az erődben elzártan éltek. Az 1989-es bársonyos forradalom után a szovjet seregek elkezdték a kivonulást az országból. 1991 júniusában az utolsó szovjet katona is elhagyta az akkori Csehszlovákia területét.⁸³ Révkomárom 1993-tól a megalakult Szlovák Köztársasághoz tartozik. Az erődöt a Szlovák Köztársaság hadserege használta.

⁸³20 évig maradtak az ideiglenesen érkező szovjet katonák,
<http://www.deltakn.sk>

A városnak ma 34 397 lakosa van.⁸⁴

⁸⁴<http://www.statistics.sk>

3.2.2. Az erőd kiépítése

Az erőd kiépítésén a bástyás erődök építészetének fejlődési korszakai figyelhetők meg. A XV. században a középkori várak bástyái már nem voltak képesek ellenállni az ágyútámadásoknak. *I. Ferdinánd*, a vár ostroma után,

a vár felújítására azonnal felfogadta az olasz *Decius* építész, majd évekkel később a szintén olasz *Pietro Ferraboscót* bízta meg. *Ferrabosco* több magyarországi erődépítészeti munkában segédkezett, többek közt a pozsonyi és a trencsényi váraknál, a győri és a komáromi erődöknél.⁸⁵ Ő a többszögű bástyarendszert ajánlotta, amely igazodott Komárom domborzati, vízrajzi viszonyaihoz és a korabeli építészeti törekvésekhez is.⁸⁶ Az olasz bástyás erődrendszerek öt- és hatszög alaprajzúak voltak, melyeket a mérnökök úgy terveztek meg, hogy a szomszédos várfal és a bástya ágyúi is védhetőek legyenek. A magyarországi várerődök is a kor legjárta itáliai hadmérnökök tervezetei alapján épültek.

1546-ban kezdték el építeni a mai *Öregvárat* az első várbástya (Verona) mintájára olasz építőmesterek segítségével. A vár 10 év alatt épült fel. Az első pontos alaprajz 1572-ből maradt ránk. Az öreg várrész máig hordozza a XVI. században megépült olasz bástyarendszer jellegzetes vonásait: többszögű bástyák, egységes koncepció, sáncrendszer. A kor legprogresszívebb erődei közé tartozott.

I. Lipót építtette fel a mai *Újvárat* a legkorszerűbb olasz és francia várépítési módszerek használatával. Az új rész újabb 10 év alatt készült el (1663-1673). Külső megjelenésében ugyanúgy fellelhető az olasz bástyarendszer, mint az *Öregvárnál*. A XIX. század elején *Napoleon* sikeres hadjáratai során elfoglalta Bécset. *I. Ferenc császár* teljes udvartartásával Komáromba menekült, melyet előzőleg megerősítettek. A Birodalom legerősebb katonai erődrendszerévé építtette.

Az *Újvár* átépítési tervei 1808-ból származnak. A vár belső építményeinek helyén megépült a kaszárnya, a parancsnoki épület és a lőporraktár.⁸⁷ Az erődrendszer építészetileg a romantizmus korától már nem fejlődött tovább.

⁸⁵Encyklopédia Slovenska II.kötet, 81.

⁸⁶Az újkori vár és erőd építése a napóleoni háborúkig,
<http://komarno.sk>

47. ábra: Verona veneziana(1405-1797)

48. ábra: Az erőd Gaspar Bouttats rajzán 1660-ból

⁸⁷Husárová, S., 2005, 7.

Komplex műemléki kutatások nem folytak az építményekben. A felújítási javaslatok a XIX. századi állapot bemutatását és visszaállítását tűzték ki célul.⁸⁸

⁸⁸Gregorová, J., 2015, 15.

Az *Öregvár* mai alapterülete⁸⁹ 33 760 m², az *Újváré* 98 410 m². A korabeli műszaki és építészeti megoldások ma is nyomon követhetők.

⁸⁹Gráfél, L., 2012

Az erőd falai 70-500 centiméter vastagságúak. Az omlott falak mentén jól megfigyelhető a magot alkotó kötörmelék (hulladék téglával kevert építőanyag), melyet két réteg homlokzati téglasorral vagy megmunkált kötömbökből épített fallal vettek körül. A lábamatot kővel burkolták, a sarkakat pedig kőkockák beépítésével erősítették meg. A falnyílások boltíveinek tégláit nagy pontossággal illesztették egymáshoz, melyet jól kihangsúlyoztak a halványszürke fugák. A téglafalakat csak ritkán vakolták be okkersárga mészvakolattal. A párkányzatok, kapukeretek, ablak- és ajtókeretek, lábamatok kőtáblái vörös mészkőből készültek. A minden helyiséget dongaboltozat zár le, melyet téglából raktak ki. A boltozat vastagsága körülbelül 65 centiméter. A mennyezeti terhelést a boltozat a függőleges tartófalakra továbbítja. A dongaboltozat szegmensívű vagy félköríves kiképzést kapott. A termék oldalfalában a hossz tengelyre szimmetrikusan vakarkádok találhatóak. A külső terek kövezettek voltak. A lakóhelyiségek falait bevakolták, a padlót pedig égetett téglából rakták ki. Az egyéb helyiségekben döngölt padlók találhatóak.

Az iparos jellegű munkákat mesteri szinten végezték el. Az udvarkapuk boltívei alá félkör alakú, sugaras vagy koncentrikus elrendezésű rácsokat helyeztek. A termék nyílásai mind zárhatóak voltak, beleértve a szellőzőket és a lőréseket is. A szellőztetés a folyosók mennyezetén keresztül történt. A lőrések kőkereteit is nagy precizitással faragták ki.

Az alkalmazott építészeti módszerek anyagigényesek voltak. Az építések egyszerűsége és célszerűsége törekedtek, ezzel hangsúlyozva a védelmi rendszer szilárdságát és monumentalitását.⁹⁰

A komáromi erődrendszerhez hasonló műemléki jellegű védelmi építmények találhatóak még a cseh testvérvárosban, Terezínben, a máltai Valettában, vagy a finn Suomenlinnában.⁹¹

3.2.3. Helyreállítási tervek

1976-ban megalakult a *Járási Műemlékvédelmi Hivatal* Révkomáromban, ezzel megkezdődött az erődrendszer felújításának előkészítése. Elsőként a *Nádor-* és a *Vág-vonal* bástyáinak rekonstrukcióját tervezték meg⁹²

A *Nádor-vonal V. bástyája* 1996-tól egy vállalkozó tulajdonába került. Az átalakítások során üzlethelyiséget, képzőművészeti galériát és szoborparkot alakított ki a területen. 2001-ben készült el a galéria teljes körű felújítása: a beltér rekonstrukciója, az eredeti szerkezet hiányzó részeinek pótlása, a homlokzatok felújítása. Olyan új építészeti megoldásokat használtak, amelyek nem illenek a bástya eredeti szerkezetéhez, anyagaihoz. *Gráfel* szerint, ha a felújításnál új elemeket használunk, elkülöníthető legyen az új és az eredeti.⁹³

A *Vág-vonal VI. bástyája* műemlékileg teljesen felújított védmű, melyben új funkciójú tereket hoztak létre: múzeumot (lapidárium), éttermet, kulturális és művelődési rendezvényhelyszínt. A műemléki felújításért és hasznosításért 1995-ben az építmény *Europa Nostra* díjat kapott.⁹⁴

Révkomárom az *Öreg- és Újvárat* 2003-ban megvásárolta a Szlovák Hadügyminisztériumtól. Az erődrendszer bemutatásával és revitalizációjával a *Pro Castello*

⁹⁰ Az építkezési eljárások elemzése, <http://komarno.sk>

⁹¹ Gráfel, L., 2008, 22.

⁹² Gráfel, L., 2008, 19.

49. ábra: Az V. bástya terme

⁹³ Gráfel, 2016

50. ábra: A VI. bástya kőtára

⁹⁴ Gráfel, L., 2008, 19.

Comaromiensi s.r.o. non profit szervezetet bízta meg. Céljuk az erődrendszer felvétele az UNESCO világörökségi listájára.⁹⁵

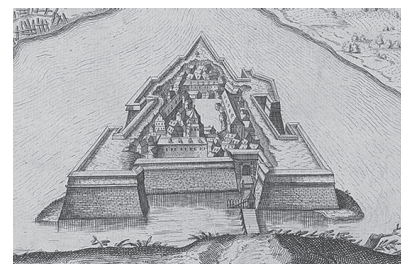
⁹⁵Gráfel, L., 2006, 38.

A nyilvános látogatható *Öregvári Napokat* először 2000-ben rendezték meg. A helyszínen kézműves vásárokat, haditorna- és lovasíjász bemutatókat tartottak. A rendezvényre körülbelül 6 ezer látogató érkezett évente, köztük jómagam is sokszor jártam ott. Az erőd területe kedvelt forgatási helyszín is. Számos magyar rendezésű film jeleneteit forgatták az erődök falai közt, mint *Bujtor István Három testőr Afrikában* című filmjét. Külföldi filmek is szívesen választották az erődöket forgatásokra, mint például a *Postamester* vígjáték, *Strike Back (Válaszcsepás)* sorozat vagy az *Asterix és Obelix 4.* filmje. Az utóbbi film 2011-es forgatása az *Igmándi erődben* zajlott. Statisztaként magam is részt vehettem a forgatáson.

2005-ben az észak- és dél-komáromi erődrendszer az „Erődök ébredése” nevű projekttel uniós támogatást nyert. A program megvalósítói *Észak- és Dél-Komárom Önkormányzatai*, a *Pro Castello Comaromiensi s.r.o.* és a *Monostori Erőd Kft.* voltak. A projekt célja az volt, hogy a dunai erődök kulturális-idegenforgalmi kapcsolatát megteremtse és prezentálhassa az „európai nemzetek történelmi alapokon nyugvó összetartozását.”⁹⁶ Végső cél az erődök látványos élményhelyszínné alakítása és az európai örökség kihangsúlyozása.

⁹⁶Gráfel, L., 2006, 37.

A 2005-ös revitalizációs terv *Makovecz Imre* irányításával készült, *Siklósi József*, Dél-Komárom város főépítészének közreműködésével. A helyszíni bejárás után a belső udvar beépítése mellett döntöttek. Ezt a döntést erősítették meg a XVI. századi várudvar beépítettségét ábrázoló középkori rajzok is. *Makovecz* rajzolta meg az elrendezési tervet. Az egyes házakat a projektbe bevont építészek tervezték meg.⁹⁷

51. ábra: A XVI. századi várudvar

⁹⁷Országépítő, 18. évfolyam, 2007/1.szám, 26-27.

Makovecz így nyilatkozott a középkorias kisvárosként kialakított erőd tervéről: „Az épületek stílusa a revitalizációnak megfelelően a növekedési erőket fejezik ki. Az utcák vezetése megidézi a „szótt város” utcavezetést, a nagycsaládos életformát, a belső udvarok közösségi, de intim világát.”⁹⁸

Az axonometrikus rajzon jól látszik a házak között a Makovecz által tervezett templom és torony is. Ezt ő a jövő és a múlt házának nevezte el. A várfal felújított helyiségeiben kaptak helyet a múzeumok, éttermek, a fedett üzletutcák, raktárak. A bástyákra szállodák, panziók és lakások kerültek. Az udvarbeépítés által az erőd területe a belváros magjához kapcsolódott volna.

A terv sajnos műemlékvédelmi szempontból nem hasznosítható. Az észak-komáromi erődrendszer Központi erődjét 1963-ban felvették a *Szlovák Köztársaság Központi Műemléki Jegyzékének* nyilvántartásába.⁹⁹ A nemzeti műemlék aránylag jó állapotban lévő értékét a 238/2014. számú törvény¹⁰⁰ rendelkezései védelem alá vonták.

Interjút készítettem *Gráfel Lajossal*, aki a révkomáromi *Városi Hivatal Műemlékvédelmi osztályának* vezetője és a *Pro Castello Comaromiensi* nonprofit társaság igazgatója. *Gráfel* az interjúban¹⁰¹ kifejtette, hogy az erődrendszer nagy kiterjedése és földrajzi fekvése megköveteli az egységes műemlékként való bemutatást. Hasznos célú belső terek kialakításával a látogatók széles rétegeinek igényeit kell kielégíteni. Az erődben kialakítható intézményeket sokkal költségesebb és időigényesebb lenne máshol megépíteni. Szerinte az erőd eredeti állapotát legjobban megőrző és felidéző funkciók a múzeum és a kiállító helyiségek lennének. Továbbá azt is hangsúlyozta, hogy az erődrendszer, mint a város szabadidőközpontja, a komáromi polgárok és az idelátogató turisták programjának szerves

⁹⁸Makovecz, I., 2006, 36.

52. ábra: Beépítési terv

⁹⁹Pamiatkový objekt - Pevnosť, www.pamiatky.sk/po/po

¹⁰⁰238/2014 Z. z., www.slov-lex.sk/vyhľadavanie-pravnych-predpisov

¹⁰¹Gráfel, L., 2016

részét képezhetné.

Megvalósult felújítások az átadás dátuma szerint:

2006- *Madonna-bástya* kazamatái

2006- *Lőporraktár* teljes épülete

2013- *Lipót-kapu*

2014- *Ferdinánd-kapu*

2014- *Öregvár* - kis udvar

2014- *Öregvár* - kazamaták és folyosók

2016- *Kaszárnya* - tetőszerkezet

2016- *Kaszárnya* - bejárat

2016- *Kaszárnya* - konferencia-terem

Az *Újvár Madonna-bástyájának* teljesen felújított termeit részben a *Pro Castello Comaromiensi* szervezet, részben egy vállalkozó használja. A folyosók közös költségvetésből lettek felújítva. Itt létrehoztak egy információs központot, de a műszaki hálózat hiányában munkahelyként nem üzemelhet.

53. ábra: Madonna-bástya

Az *Újvárba* az 1673-ban épült *Lipót-kapun* léphetünk be, azóta ez az erődrendszer főbejárata. *I. Lipót császár* megbízásából *Franz Wymes* tervezte.

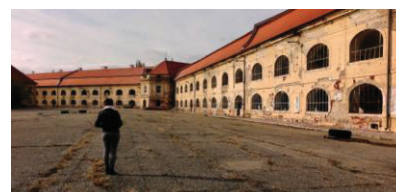
A restaurált kaput 2013-ban adták át ünnepélyes keretek között. A felújítás során a kapu falának tisztítását, belső és külső részén található tábla feliratainak és a tető díszjeinek restaurálását végezték el. A belső kapu tympanonját nem sikerült eredeti formájában restaurálni. A tympanon két oroszlánt ábrázol egy ovális táblát tartanak, melynek teljes szövege feltárássra került 1992-ben.¹⁰²

54. ábra: Lipót-kapu

¹⁰²Gráfel, L., 2011, 11-15.

A kaszárnya épülete 1810-ben épült neoklasszicista stílusban. A 610 méter hosszú tetőszerkezetből 410 métert újíttak fel. Európa egyik legnagyobb kiterjedésű tetőszerkezetét 2016 februárjában adták át.

55. ábra: A kaszárnya belső udvara

A kaszárnya 2016-ban restaurált főkapuján keresztül jutunk a kaszárnya által körülvevett betonplaccra, amely a katonák hadgyakorlatainak helyszíne volt. Az épület külső falain ma is megtalálhatók a szovjet katonákról készült rajzok. A lépcsőházban és belső termekben számos kép fedezhető fel a falakra festve.

56. ábra: A kaszárnya főkapuja

A kaszárnya oldalfolyosóit is kitisztították, így átjárhatóvá tették a teljes közlekedőrendszert. A boltíves folyosók oldalról természetes fényt kapnak, bár az ablakok és ajtók üvegezését biztonsági okok miatt teljesen eltávolították. A folyosóról termék hosszú sora és az emeletre vezető lépcsők nyílnak.

57. ábra: Folyosó a kaszárnyában

Az Öregvár bejáratát a *Ferdinánd-kapu* szegélyezi. Az erődrendszer első kőemlékét *I. Ferdinánd* tiszteletére emelték 1550-ben. Ma az egész erődrendszer belső kapujaként szolgál. A kapu feletti domborművön egy koronás címet tartó két sas-oroszlán látható. Az alatta olvasható felirat *I. Ferdinánd* címeit nevezi meg. A felújítás 2014-ben fejeződött be.

58. ábra: A Ferdinánd-kapu homlokzata

3.2.4. A felújított terek bemutatása

Lőporraktár

A felújított részek közé tartozik a *Lőporraktár*, mely az *Újvár* területének központjában található. Az épületet a szovjet katonaság üzemanyagraktárként használta. A raktár felújítása 2006-ban történt meg. A többfunkciósan kialakított térben jelenleg állandó kiállítás működik az erőd történetéről és felújításáról.

Az egyszintes, nyeregtetős épület alaprajzi méretei 16,6 x 22,2 méter. Az egyterű épület mészhabarcspa ágyazott tömör égetett téglából készült.¹⁰³ Falaikat kívülről és belülről is letisztították, rekonstruálták. A képeknek, táblóknak és fotóknak a homokkő téglafalak egységes hátteret biztosítanak. A kiállítandó művekről nem vonják el a figyelmet, inkább kiemelik azokat.

A központi tér dongaboltozatához boltívvvel csatlakoznak az oldalsó kamrák. A tér alaprajzi elrendezése izgalmas. A kiállítandó anyag szeparálható akár több kisebb, de tartalmilag összefüggő részre.

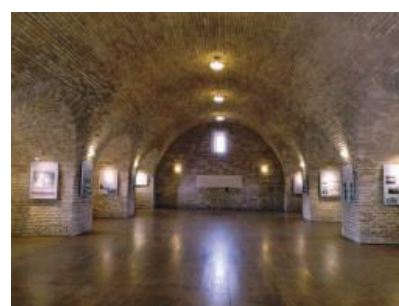
Az épület nyílászáróit is újakra cserélték, ám ezeken kevés fény jut be a nagy térbe. A kiállítás anyaga mesterséges fényvel van megvilágítva. Ez a direkt fény visszaverődik a táblók, képek felületéről, ezért szemből nem jól olvashatók. A tér megköveteli a mesterséges fényt legalább olyan minőségben, hogy a kiállított anyagot ne a képekre irányított pontfény világítsa meg.

A belső tér felújítását pozitívan értékelem. A fal burkolatlan téglatextúrája semleges teret biztosít a kiállításnak. A tér megvilágítása meleg érzetet kelt, melyet a téglák is visszasugároznak.

59. ábra: A lőporraktár épülete

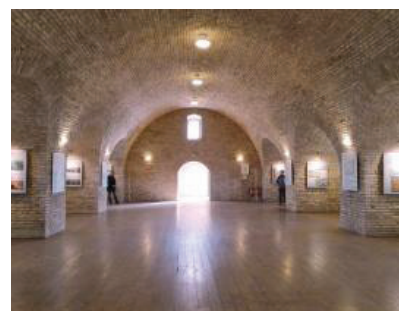
¹⁰³Jakab, B., 2005, 26.

60. ábra: A belső tér

61. ábra: A bejárat belső nézete

62. ábra: A kiállítóter

Kaszárnya

Miután az oroszok 23 év után elhagyták az Újvár területét, a műszaki hálózat is megszűnt. Az erőrendszer huzamos tartózkodásra nem alkalmas, mert a munkahelyi körülményeket nem teljesítheti az építmény. A termek ezért csak időszakos funkciókat tölthetnek be.

A kaszárnya nagy, tágas termei a lakó-funkció megváltoztatását teszik lehetővé. Az egyik termét teljesen felújították, újravakolták és kiállítással egybekötött konferenciatermet alakítottak ki benne. A képeket a falra függesztve a vakárkádokban helyezték el.

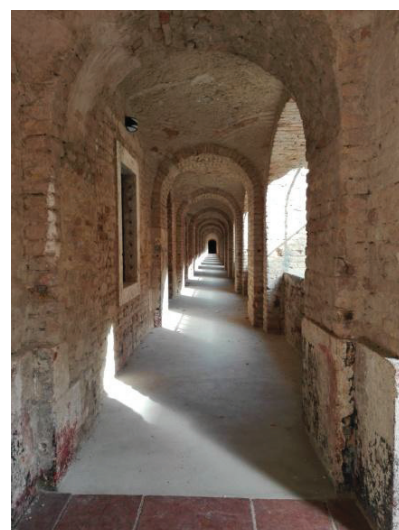
További termekben is állítottak ki hadi építészet témájú képeket, fotókat. Ezek a termek a konferencia-teremmel ellentétben sem belső vakolatot, sem mesterséges megvilágítást nem kaptak. Az átlátszó fóliára nyomtatott képeket egyszerű fém állványokra felfogatott üvegre kasírozták. Így fenntartható a belső tér átláthatósága és hangulata. Mivel csak természetes fény világítja meg a kiállítást, ezért más elrendezés nem lett volna célszerű ezekben a termekben.

63. ábra: Konferencia-terem

64. ábra: Expozíció

65. ábra: Oldalfolyosó

Öregvár

Az Öregvár területén több felújítási terv is megvalósult. Elsősorban lőszermentesítés, a kazamaták kitisztítása, a másodlagos falak kibontása és a körülbelül 940 tonnányi hulladék elszállítása történt meg. Ezzel körbejárhatóvá vált az egész Öregvár folyosórendszere.

A kibontott téglák nagy része újra felhasználásra került. A pótláshoz szükséges vörös mészkő építőelemek a közeli, tardosi kőbányából származnak. A kibontott téglák egy részét a kis udvar lépcsőjének felújításakor beépítették. A kis udvar kazamatáiban Vaklabirintust hoztak létre.¹⁰⁴

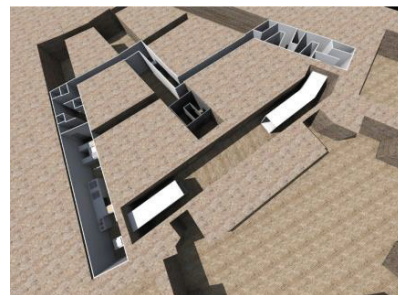
A 2014-ben átadott Vaklabirintus bejárata az erőd kis udvarának lépcsője alatt nyílik. Célja a látássérültek és a látók végigvezetése teljes sötétségben egy kiállítótéren. A látogató csak az egyensúlyérzék, a tapintás és a szaglás segítségével tájékozódhat, ahogy azt a látássérültek tehetik. A labirintus ugyanakkor a látássérültek számára is sok információt nyújt, mivel a kiállított tárgyak kitapogathatók, megfoghatók.

A fedett átjárók falain a megvalósult felújítási projektek egy részéről kifüggesztett tablók tájékoztatnak. Véleményem szerint a falakat, tereket itt úgy kéne kihasználni bemutatásra, hogy a kiállítandó képek háttereként megtekinthetjük az erőd építészetét is. Ehhez szükséges az erődrendszer teljes egészének kitisztítása, beleértve a föld feletti és a föld alatti részeit is.

66. ábra: A felújított lépcső

¹⁰⁴Új látványosságok a várban,
<http://www.komarno.sk>

67. ábra: A Vaklabirintus alaprajza

68. ábra: Részlet a Vaklabirintusból

69. ábra: Felújítási projektek bemutatása

Legfőbb cél hogy életet vigyünk a falak közé. Olyan megoldást keresünk, amely által funkciót kap az erőrendszer, de emellett megőrzi nemzeti műemléki jellegét. Az építményt egészében kell prezentálni a történeti szerkezetekkel és az eredeti anyaghasználattal.¹⁰⁵ Ennek jegyében folyamatosan folynak a felújítások.

¹⁰⁵Gráfel, L., 2016

Kiállítóterek létrehozása a műemlék megőrzésével úgy lehetséges, ha meghagyjuk az erőrendszer fennmaradt eredeti állapotát. Az épületszárnyak kitisztítása, bejárhatóságának biztosítása elsődleges szempont a felújításnál. Olyan felújítási technikákra kell törekedni, amely az épület szerkezetei számára legnagyobb láthatóságot biztosítja.

Ma a város legértékesebb műemléke az Erődrendszer. Évszázadok folyamán mindig egy birodalom tartotta fenn. Révkomárom városa önerőből nem tudja a felújításokat finanszírozni. Az együttműködő szervezetekkel különböző támogatásokat pályáznak meg. Annak ellenére, hogy több projekt már megvalósításra került, az erőd közművesítésére még nem találtak támogatót. Addig azonban korlátozottak a lehetőségek a terek kiállításokra történő hasznosítására.

Ebben a fejezetben azt szerettem volna bemutatni, hogy az erőrendszer részlegesen felújított termei hogyan használhatók és hogy számos lehetőséget rejt még a műemlék.

Forrásjegyzék

Szakirodalom

Camin, G.: A világ múzeumai : építészeti remekművek, világhíres gyűjtemények.
Uffizi képtár.

Gabo, Budapest, 2007, 172–179.

Encyklopédia Slovenska II.kötet (E-J).
Slovenská akadémia vied, Bratislava, 1978, 81.

Ébli, G.: Az antropologizált múzeum. Közgyűjtemények átalakulása az ezredefordulón.
Typotex, Budapest, 2009.

Ébli, G.: Hogyan alapítsunk múzeumot? Tanulmányok a művészet nemzetközi
intézményrendszeréről.
VINCE KIADÓ, Budapest, 2011, 157-172.

Ébli, G.: Múzeumánia. Egy kulturális élménygyár európai modelljei.
L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2016.

Fois, B.: Castelli della Sardegna medioevale.
Silvana Editoriale, Milano, 1992, 161-164.

Gergely, I.: A kiállítás művészete. Elvi és gyakorlati problémák.
Corvina Kiadó, Budapest, 1979.

Frampton, K.: A modern építészet kritikai története.
TERC, Budapest, 2009.

Kecskés, L.: Komárom az erődök városa.
Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984.

Lawrence, C. M.: Women and Art in Early Modern Europe: Patrons, Collectors and
Connoisseurs.
Pennsylvania State University Press, 1997, 235.

Moholy-Nagy, L.: Az anyagtól az építészetig. A tér.
Corvina Kiadó, Budapest, é. n., 194-199.

Moravánszky, Á., M. Gyöngy, K.: A tér.
TERC, Budapest, 2007.

Moravetti, A.: Il complesso nuragico di Palmavera
Carlo Delfino editore, 1992, 49.,53.

Mossa, A.S.: Le ragioni dell'indipendentismo.
Alfa Editrice, h.n., 2008.

Pérez Sanchez, A. E.: A Prado.
Elektra Kiadóház, Szeged, 1999.

Pogány, F.: Belső terek művészete.
Műszaki könyvkiadó, Budapest, 1955, 19-22.

Pléh Csaba: A lélektan története.
Osiris Kiadó, Budapest, 2010, 152-164.

Segni Pulvirenti, F.; Sari, A.: Architettura tardogotica e d'influsso rinascimentale
Ilisso, Nuoro, 1994, 18.

Szentkirályi, Z.: Válogatott építészettörténeti és elméleti tanulmányok.
TERC, Budapest, 2006, 271-295.

Waidacher, F.: Az általános muzeológia kézikönyve. Metamuzeológia, történeti muzeológia,
elméleti muzeológia.
ELTE BTK Művészettörténeti Intézet, Budapest, 2011, 32-71.

Interjúk

Gráfel, L., Révkomárom, 2016.03.02.

Ölveczky, G., Komárom, 2016.03.29.

Cikkek, disszertációk

Bleyer, Gy.: Az építészeti tér.
Korunk, 1938/7-8, 598.

Gráfel, L.: A projekt leírása.
Erődök ébredése, 2006, 37-41.

Gráfel, L.: Észak-Komárom.
Az erődrendszerek hasznosításának lehetőségei a XXI. században, 2008, 19-22.

Gregorová, J.: Architektúra és urbanizmus.
A komáromi Öregvár és Újvár hasznosítási lehetőségeinek elemzése - akcióterv kidolgozása, 2005, 15-16.

Gráfel, L.: Leopoldova brána. Rekonštrukcia a reštaurovanie.
digitális archívum, 2011, 11-15.

Gráfel, L.: Pozemková rozloha.
digitális archívum, 2012

Farkas, V.: LIMES Galéria, Komárom.
Atelier, 2014/4, 20.

Husárová, S.: Műemlékvédelmi elemzés,
A komáromi Öregvár és Újvár hasznosítási lehetőségeinek elemzése - akcióterv kidolgozása, 2005, 7.

Jakab, B.: Architektúra és urbanizmus.
A komáromi Öregvár és Újvár hasznosítási lehetőségeinek elemzése - akcióterv kidolgozása, 2005, 26.

Makovecz, I.: Az észak-komáromi az Öreg- és Újvár revitalizációja.
Erődök ébredése, 2006, 36.

Marián, B. : Metamorfózis- eredet és ráakódás.
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Doktori Iskola, 2014, 22.

Ölveczky, G.: Volt egyszer egy galéria.
Atelier, 2014/4, 18.

Pirinu, A.: Il disegno dei baluardi cinquecenteschi nell'opera dei fratelli palearo fratino la piazzaforte di alghero
Università degli Studi di Cagliari-Doktori Iskola, 2010, 30-32., 109-112.

Siklósi, J.: A komáromi erőd revitalizációja. A tervezés története.
Országépítő, 2007/1, 26-27.

Internetes források

<http://magyarkurir.hu/hirek/vatikani-muzeumok-toertenete>

<http://epitesz.bme.hu/tartalom/konferencia-szocializmus-ipari-oroksegerol>

<http://www.mataderomadrid.org>

<http://www.demo.istat.it/pop2016/index.html>

<http://www.architettura.uniss.it/ita/la-Scuola/Notizie-e-segnalazioni/Sardegna-ad-EXPO-2015>

https://www.palyazat.gov.hu/interreg_kozossegi_kezdemenyezés

<http://www.algheroeco.com/il-centro-storico-si-rifa-il-look-bando-da-16-mln-di-euro/>

<http://www.pamiatky.sk/po/po/Details?id=5702>

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2014/238/20140917>

<http://www.statistics.sk>

<http://www.komarno.sk/content/necarte/>

http://www.komarno.sk/hu/uj-latvanyossagok-a-varban_4022-n.html

<https://www.facebook.com/pg/k.fotoalbum/photos/?tab=albums>

<http://uj szo.com/online/regio/2016/02/05/atadtak-a-komaromi-erod-kaszarnyaepuletetek-felujitott-tetoszerkezetet>

<http://www.deltakn.sk/20-evig-maradtak-az-ideiglenesen-erkezo-szovjet-katonak-kepgaleria>

<http://felvidek.ma/2016/04/elet-a-fecskefeszekben-fedor-gabcan-kiallitasa-komaromban/>

<http://mnm.hu/hu/muzeumtortenet>

<http://vignale.ford.hu/hu-HU/magazine/peter-zumthor-az-anyagok-embere/index.html>

<http://www.archdaily.com/771273/messner-mountain-museum-corones-zaha-hadid-architects>

<http://www.algheroweb.net/torri.php>

<http://welovebudapest.com/elmeny.kultura/meghekkelt.erzekek.es.elveszett.szaglas.rendhagy.yo.kiallitas.a.nemzeti.galeriaban>

Ábrajegyzék

- 1. ábra:** Vatikáni Múzeumok belső tere.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.11.14.
- 2. ábra:** Grande Galerie tere.
http://homeselect.paris/wp-content/uploads/1_louvre.jpg, 2016.10.25.
- 3. ábra:** A Tribuna kiállítótere.
<http://www.turismo.intoscana.it/allthingstuscany/tuscanyarts/files/2014/11/uffizi-multimedia-Tribuna-view-sx.jpg>, 2016.10.25.
- 4. ábra:** A Caixa Forum kiállítótere.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.01.05.
- 5. ábra:** A Matadero eredeti szerkezetei.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.01.03.
- 6. ábra:** A Katona-templom belső tere.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.07.21.
- 7. ábra:** A Pantheon kupolanézete.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.11.14.
- 8. ábra:** A Mercedes-Benz Múzeum.
<http://media.gettyimages.com/photos/mercedes-museum-stuttgart-germany-architect-un-studio-mercedes-museum-picture-id157908844>, 2016.12.16.
- 9. ábra:** Kunsthaus, Bregenz.
http://www.kunsthaus-bregenz.at/presse_architektur/architektur/223.jpg, 2016.12.16.
- 10. ábra:** A Kunsthaus kiállítótere.
http://s3.amazonaws.com/contemporaryartgroup/wp-content/uploads/2011/04/2ndfloor_MG_8372.jpg, 2016.12.16.
- 11. ábra:** Az MMM Coronas épülete.
<http://www.designcurial.com/Uploads/NewsArticle/4683908/main.jpg>, 2016.12.16.
- 12. ábra:** A Coronas belső tere.
<http://carrede5.com/wp-content/uploads/2015/08/Messner-Museum-Hadid-08.jpg>, 2016.12.16.
- 13. ábra:** Alghero körzete, Szardínia-Olaszország.
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4e/Municipality_of_Alghero.svg/260px-Municipality_of_Alghero.svg.png, 2016.10.15.
- 14. ábra:** Alghero madártávlatból.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.02.09.

- 15. ábra:** A Nuraghe tornyainak nézete.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.10.11.
- 16. ábra:** Alghero jellegzetes utcájának fotója a videóban.
videóból kivágott képkocka, <http://www.architettura.uniss.it/ita/la-Scuola/Notizie-e-segnalazioni/Sardegna-ad-EXPO-2015>, 2016.10.15.
- 17. ábra:** Grafikai rekonstrukciója a XIV. századból.
Pirinu, A., 2010, 30., 2016.10.15.
- 18. ábra:** A kikötő, Simone Manca di Mores akvarellje.
Pirinu, A., 2010, 157., 2016.10.15.
- 19-20. ábra:** A várfalon nyilvánosan kiállított haditechnikai eszközök.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.09.08.
- 21. ábra:** Capellino megvalósított terve.
Pirinu, A., 2010, 114., 2016.10.15.
- 22. ábra:** Torre di Polveriera (5).
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.09.08.
- 23. ábra:** Torre di San Giacomo (4).
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.09.15.
- 24. ábra:** Torre di Porta Terra (1).
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/79/Alghero,_torre_porta_a_terra_03.JPG/854px-Alghero,_torre_porta_a_terra_03.JPG, 2016.11.06.
- 25. ábra:** Torre di San Giovanni (2).
<http://www.algheroweb.net/images/Torre-San-Giovanni.jpg>, 2016.11.06.
- 26. ábra:** Torre di Sant'Elmo (6).
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/da/Alghero,_torre_di_sant'elmo_01.JPG, 2016.11.06.
- 27. ábra:** Torre di Garibaldi (7).
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.01.21.
- 28. ábra:** Bastioni C. Colombo (a).
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.09.19.
- 29. ábra:** Bastioni di F. Magellano (d) és a Torre di San Giacomo (4).
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.09.08.
- 30. ábra:** Bastioni della Maddalena (e).
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.11.02.

- 31. ábra:** Torre di Sulis (3) látképe
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.09.08.
- 32. ábra:** A torony metszete és földszinti alaprajza. (Rossella Carboni rajzai)
www.ftrctlb.com/node/1026, www.ftrctlb.com/node/1226, 2016.11.02.
- 33. ábra:** A eredeti és a mai bejárat.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.10.20.
- 34. ábra:** Oculus a torony első szintjén.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.10.20.
- 35. ábra:** Lőrés a torony falában.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.10.20.
- 36. ábra:** Csigalépcső nézete.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.10.20.
- 37. ábra:** Oculus és a kovácsoltvas korlát a tetőn.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.10.20.
- 38. ábra:** Vasco Hadzovic-kiállítás.
www.lanuovasardegna.gelocal.it/alghero/cronaca/2016/10/23/news/in-mostra-alla-torre-sulis-le-opere-di-vasco-hadzovic-1.14298989, 2016.11.02.
- 39. ábra:** Vasco Hadzovic, a művész.
www.buongiornoalghero.it/contenuto/0/35/91452/alghero-vasco-espone-in-torre, 2016.11.02.
- 40. ábra:** Viaggio dalla terra al cielo című kiállítás.
<http://www.sbappaessnu.beniculturali.it/index.php?it/140/notizie/45/viaggio-dalla-terra-al-cielo-la-mostra-prorogata-sino-al-7-settembre>, 2016.11.02.
- 41. ábra:** Az emeleti terem.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.10.20.
- 42. ábra:** Komáromi járás, Szlovákia.
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4a/Slovakia_location_map.svg/496px-Slovakia_location_map.svg.png, átszerkesztve: 2016.10.14.
- 43. ábra:** A komáromi erőd látképe.
http://www.donaukomarom.com/galeria/galeria_largepic/g3/pic15_05_Komarno.jpg
2016.10.14.
- 44. ábra:** Csatajelenet 1594-ből.
<https://pictures.abebooks.com/47551N/16009614892.jpg>, 2016.10.14.

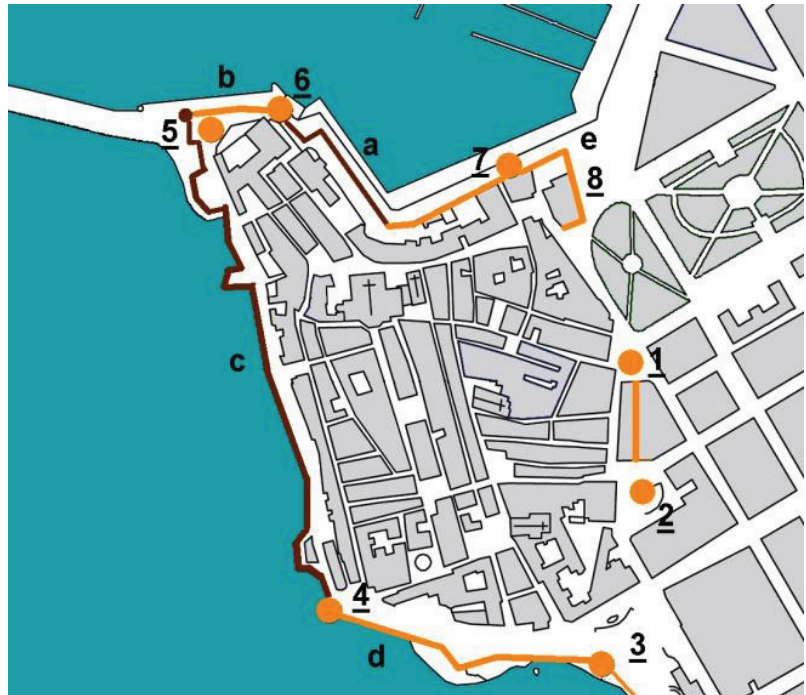
- 45. ábra:** Komárom címere ma is a a várost jelképező várat ábrázolja.
<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/da/Erb-Kom%C3%A1rno.png>,
2016.10.14.
- 46. ábra:** A babérkoszorút tartó kőszűz.
http://vandoriskola.hu/sites/all/files/vandor-termuves-hu/tartalom/kirandulas/komarom/17_sem_csellel_sem_erovel.jpg, 2016.10.14.
- 47. ábra:** Verona veneziana (1405-1797)
<http://www.veronaneisecoli.it/images/verona-veneziana-960x628px.jpg>,
2016.10.14.
- 48. ábra:** Az erőd Gaspar Bouttats rajzán 1660-ból
http://www.antiquariedel.com/product_info.php?cPath=69_77&products_id=6486,
2016.10.14.
- 49. ábra:** Az V. bástya terme.
www.galeria-t.wbl.sk/Uvod.html, 2016.10.22.
- 50. ábra:** A VI. bástya kőtára.
www.kukkonia.sk/hu/latvanyossag/21/vi-bastya--romai-kotar, 2016.10.22.
- 51. ábra:** A XVI. századi várudvar.
http://www.webumenia.sk/images/diela/GMB/81/SVK_GMB.C_6256/SVK_GMB.C_6256.jpeg 2016.10.22.
- 52. ábra:** Beépítési terv.
Országépítő, 18. évfolyam, 2007/1. szám, A2 formátumú melléklet, 2016.10.22.
- 53. ábra:** Madonna-bástya.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 54. ábra:** Lipót-kapu.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 55. ábra:** A kaszárnya belső udvara.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 56. ábra:** A kaszárnya főkapuja.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 57. ábra:** Folyosó a kaszárnyában.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 58. ábra:** A Ferdinánd-kapu homlokzata.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.

- 59. ábra:** A lóporraktár épülete.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 60. ábra:** A belső tér.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 61. ábra:** A bejárat belső nézete.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 62. ábra:** A kiállítótér.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 63. ábra:** Konferencia-terem.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 64. ábra:** Expozíció.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 65. ábra:** Oldalfolyosó.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 66. ábra:** A felújított lépcső.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
- 67. ábra:** A Vaklabirintus alaprajza.
http://www.komarno.sk/hu/uj-latvanyossagok-a-varban_4022-n.html, 2016.10.22.
- 68. ábra:** Részlet a Vaklabirintusból.
http://www.komarno.sk/hu/uj-latvanyossagok-a-varban_4022-n.html, 2016.10.22.
- 69. ábra:** Felújítási projektek bemutatása.
szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.

Mellékletek

1. melléklet: Caixa Forum homlokzata
2. melléklet: Caixa Forum utcaszintje és bejárati lépcsője
3. melléklet: Alvar Aalto kiállítás részletei a Caixa Forumban
4. melléklet: Caixa Forum lépcsőházának fotói
5. melléklet: Matadero egyik épületének homlokzata
6. melléklet: Mercado Central de Diseño elnevezésű design vásár pillanatképei
7. melléklet: Matadero egyik belső terének eredeti szerkezetei
8. melléklet: A Katona-templom bejárati homlokzata
9. melléklet: A Katona-templom részletei
10. melléklet: A Katona-templom kiállítás alatt
11. melléklet: A veszprémi Jezsuita-templom belső tere
12. melléklet: A Pantheon bejárata és kupolája
13. melléklet: A Mercedes-Benz Múzeum külső és metszetenézete
14. melléklet: A Mercedes-Benz Múzeum belső terei
15. melléklet: A bástyarendszer tornyainak és bástyáinak felsorolása
16. melléklet: Alghero látképe és a bástyarendszerről készített panorámaképek
17. melléklet: A Torre di Porta Terra emeleti szintjén kiállított városmakett
18. melléklet: A Forte della Maddalena részlete
19. melléklet: Sant'Elmo szobra
20. melléklet: A Torre di Polveriera a naplementében
21. melléklet: A Bastioni Cristoforo Colombo lámpafényben
22. melléklet: A Bastioni Marco Polo lámpafényben
23. melléklet: A bástyarendszer részletei
24. melléklet: A Torre di Sulis és az ember aránya
25. melléklet: A Torre di Sulis eső után
26. melléklet: Kiállítás a Torre di Sulis alsó szintjén
27. melléklet: Az erőd madártávlatból 2006-ban

- 28. melléklet:** Az erőd madártávlattól 2016-ban
- 29. melléklet:** Az erődről készített rajz 1675-ből
- 30. melléklet:** Az Öregvár és az Újvár térképe 1757-ből
- 31. melléklet:** Az Újvár alaprajza 1874-ből
- 32. melléklet:** Az erőd fejlődése a katonai felméréseken
- 33. melléklet:** Az erőd fejlődése a XVI. századtól a XIX. század végéig
- 34. melléklet:** Az erődrendszer kiépítésének folyamata 1557-től 1876-ig
- 35. melléklet:** Az Öregvár tervezett felújítási alaprajza
- 36. melléklet:** Makovecz Imre által tervezett torony az Öregvár belső udvarába
- 37. melléklet:** Makovecz Imre által tervezett templom az Öregvár belső udvarába
- 38. melléklet:** Az Öregvár belső udvarába tervezett épületek
- 39. melléklet:** Az Öregvár belső udvarába tervezett épületek
- 40. melléklet:** A révkomáromi erődrendszer geodéziai és építészeti felmérése – eredeti méretarány 1:1000
- 41. melléklet:** Az Öregvár belső udvara
- 42. melléklet:** Az Öregvár belső udvara és a lépcső nézete
- 43. melléklet:** Az Öregvár belső udvara felújítás közben
- 44. melléklet:** Az Öregvár termei
- 45. melléklet:** A Ferdinánd-kapu a felújítás utáni és előtti állapotában
- 46. melléklet:** A kaszárnya épülete az XX. század végétől a 2016-os felújításig
- 47. melléklet:** A kaszárnya főkapuja a felújítás utáni és előtti állapotában
- 48. melléklet:** A Lipót-kapu felújított ovális táblája
- 49. melléklet:** A Vaklabirintus információs táblája
- 50. melléklet:** Az egyik bástyában kialakított szoba 1968-72 között
- 51. melléklet:** Fedor Gabčan Élet a fecskefészekben című kiállítása
- 52. melléklet:** Az Öregvár évfordulójára kibocsátott, az erődöt ábrázoló érme

Cím

A bástyarendszer tornyainak és bástyáinak felsorolása

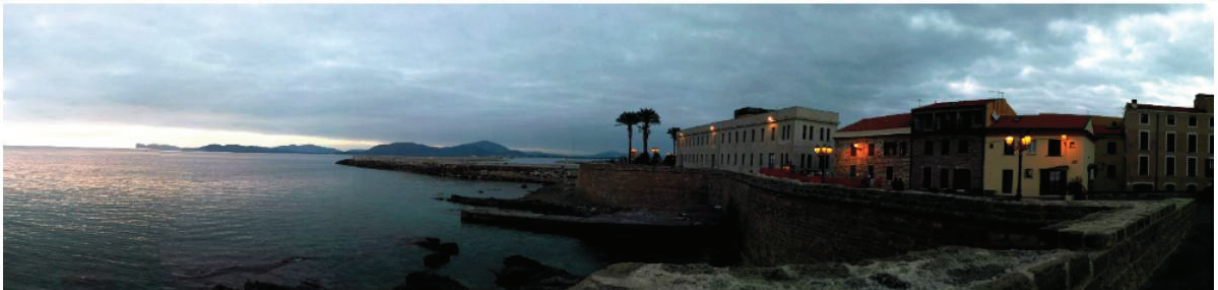
Információ

1. Torre di Porta Terra
2. Torre di San Giovanni
3. Torre di Sulis
4. Torre di San Giacomo
5. Torre della Polveriera
6. Torre di Sant'Elmo
7. Torre di Garibaldi (vagy Torre della Maddalena)
8. Forte della Maddalena

- a) Bastioni Cristoforo Colombo
- b) Bastioni Antonio Pigafetta
- c) Bastioni Marco Polo
- d) Bastioni Ferdinando Magellano
- e) Bastioni della Maddalena.

Forrás

szerkesztette: Barci Boglárka, 2016.10.15.

Cím

Alghero látképe és a bástyarendszerről készített panorámaképek

Információ

A város látképe a Torre di Porta Terra tetőteraszáról készült.

Forrás (fentről lefelé)

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.12.15.

készítés dátuma: 2015.10.06.

készítés dátuma: 2015.12.21.

készítés dátuma: 2015.12.04.

Cím

A Torre di Porta Terra emeleti szintjén kiállított városmakett

Információ

A Torre di Porta Terra felújított belső terét láthatjuk a képen.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.12.22.

Cím

A Forte della Maddalena részlete

Információ

Az erőd tetejét ma teraszként használják.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.09.08.

Cím

Sant'Elmo szobra

Információ

A Forte della Maddalena falában található szoborfülke.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.09.08.

Cím

A Torre di Polveriera a naplementében

Információ

A tornyot a Bastioni Antonio Pigafetta és a Bastioni Marco Polo fogja közre.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.12.28.

Cím

A Bastioni Cristoforo Colombo lámpafényben

Információ

A bástya eredeti kőfalának szerkezete jól látszik a fotón.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.12.04.

Cím

A Bastioni Marco Polo lámpafényben

Információ

A fotón Alghero turisztikailag legkedveltebb és egyik legszebb utcája látható.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.12.21.

Cím

A bástyarendszer részletei

Információ

Felső képen látható a Bastioni Marco Polo részlete. Az alsó sorban balról jobbra láthatóak: információs tábla, kikötőre néző lőrés, ráccsal védett nyílás, Torre di Sulis csigalépcsője.

Forrás (fentről lefelé)

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.09.21.

készítés dátuma: 2015.09.10.

készítés dátuma: 2016.01.17.

készítés dátuma: 2015.09.08.

készítés dátuma: 2015.10.20.

Cím

A Torre di Sulis és az ember aránya

Információ

A fotó segítségével az ismert magasságú ember (Barci Boglárka) rámerésével megállapíthatjuk a torony hozzávetőleges magasságát.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.11.27.

Cím

A Torre di Sulis eső után

Információ

A fotó a tornyot és a Piazza Sulist (teret) szemlélteti.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2015.12.30.

Cím

Kiállítás a Torre di Sulis alsó szintjén

Információ

2016. június 19-26. között volt látogatható Gianni Mattu kiállítása a Torre di Sulisban.

Forrás

<http://www.giannimattu.it/>
2016.11.06.

Cím

Az erőd madártávlatból 2006-ban

Információ

A fotón az Óregvár és az Újvár, valamint a Lőszerraktár felújított épülete is látható.

Forrás

<http://www.tosokberend.hu/tudaspr/quiz1/imgs/vu.jpg>

2016.10.14.

Cím

Az erőd madártávlatból 2016-ban

Információ

A fotón az Újvár tetőszerkezetének felújítása is jól látszik.

Forrás

<http://www.deltakn.sk/kik-koltozzenek-a-varba/>

2016.10.14.

Cím

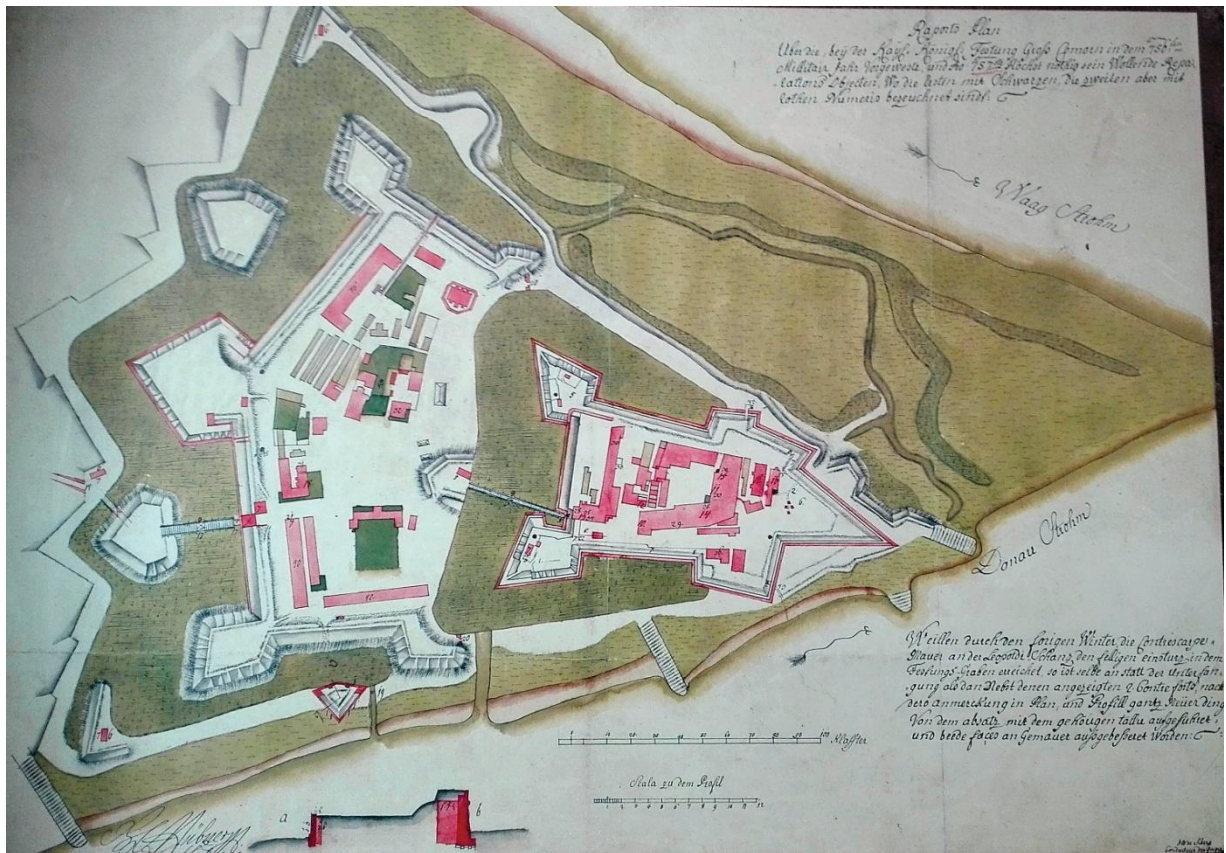
Az erődről készített rajz 1675-ből

Információ

A rajz az újvári Lipót-kapu belső, bejárati falán kifüggesztve látható.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.

Cím

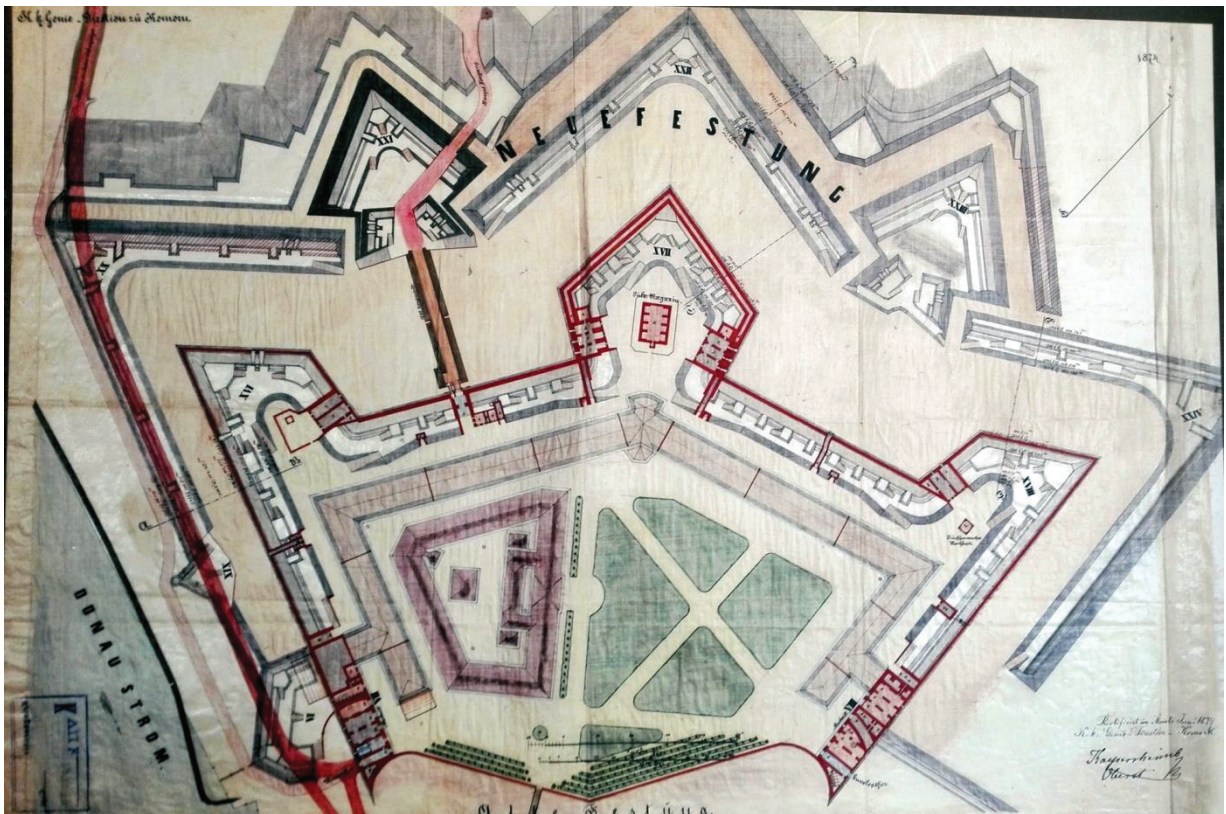
Az Öregvár és az Újvár térképe 1757-ből

Információ

A rajz az újvári Lipót-kapu belső, bejárati falán kifüggesztve látható.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.

Cím

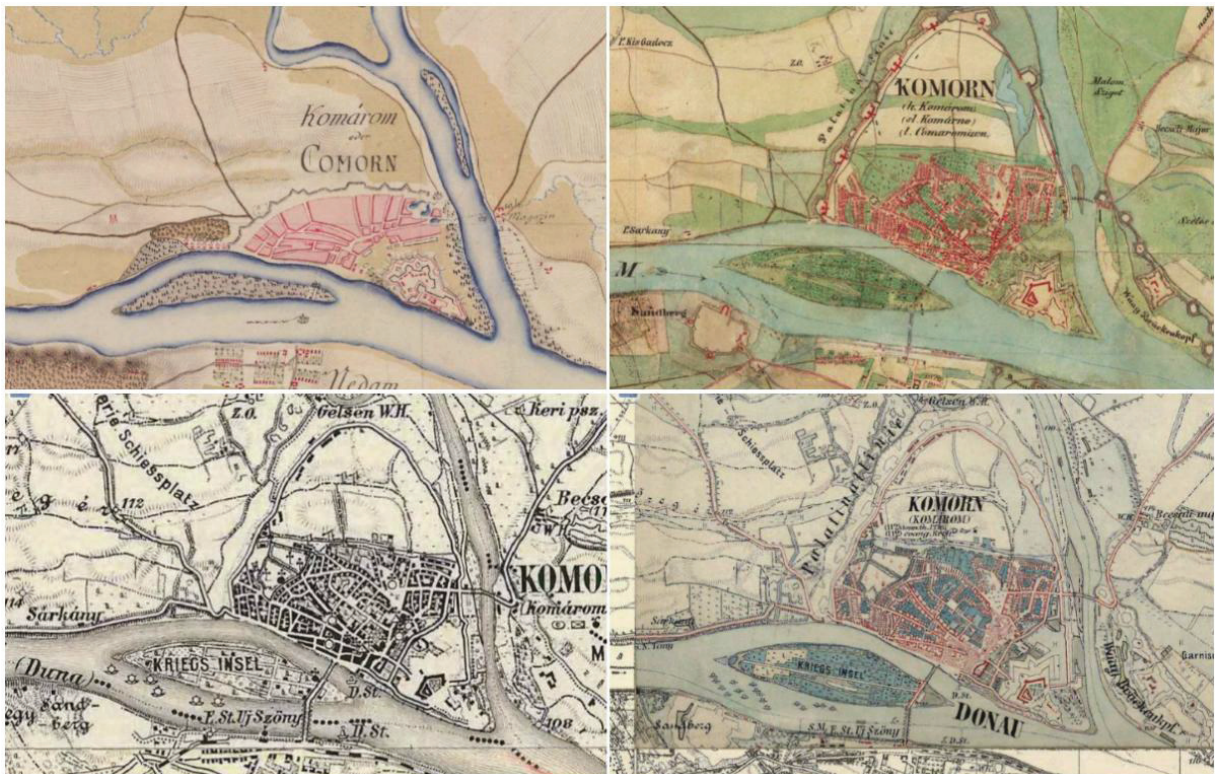
Az Újvár alaprajza 1874-ből

Információ

A rajz az újvári Lipót-kapu belső, bejárati falán kifüggesztve látható.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.

Cím (balról jobbra)

Az erőd fejlődése a katonai felméréseken

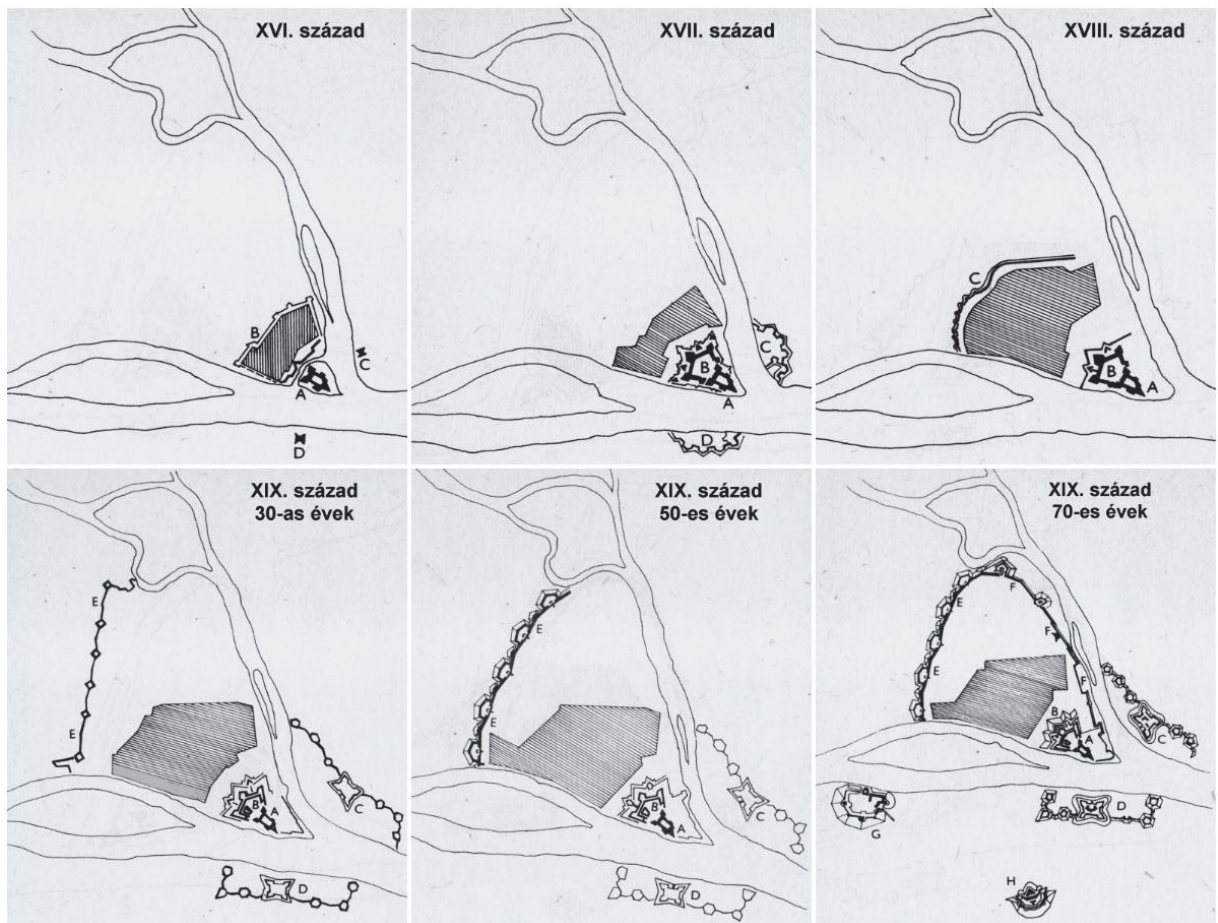
Információ

Az első katonai felmérés (1763-1787)
A második katonai felmérés (1806-1869)
A harmadik katonai felmérés (1869-1887)
Magyar Királyság térképe (1869-1887)

Forrás

<http://mapire.eu/hu/>

2016.10.14.

Cím

Az erőd fejlődése a XVI. századtól a XIX. század végéig

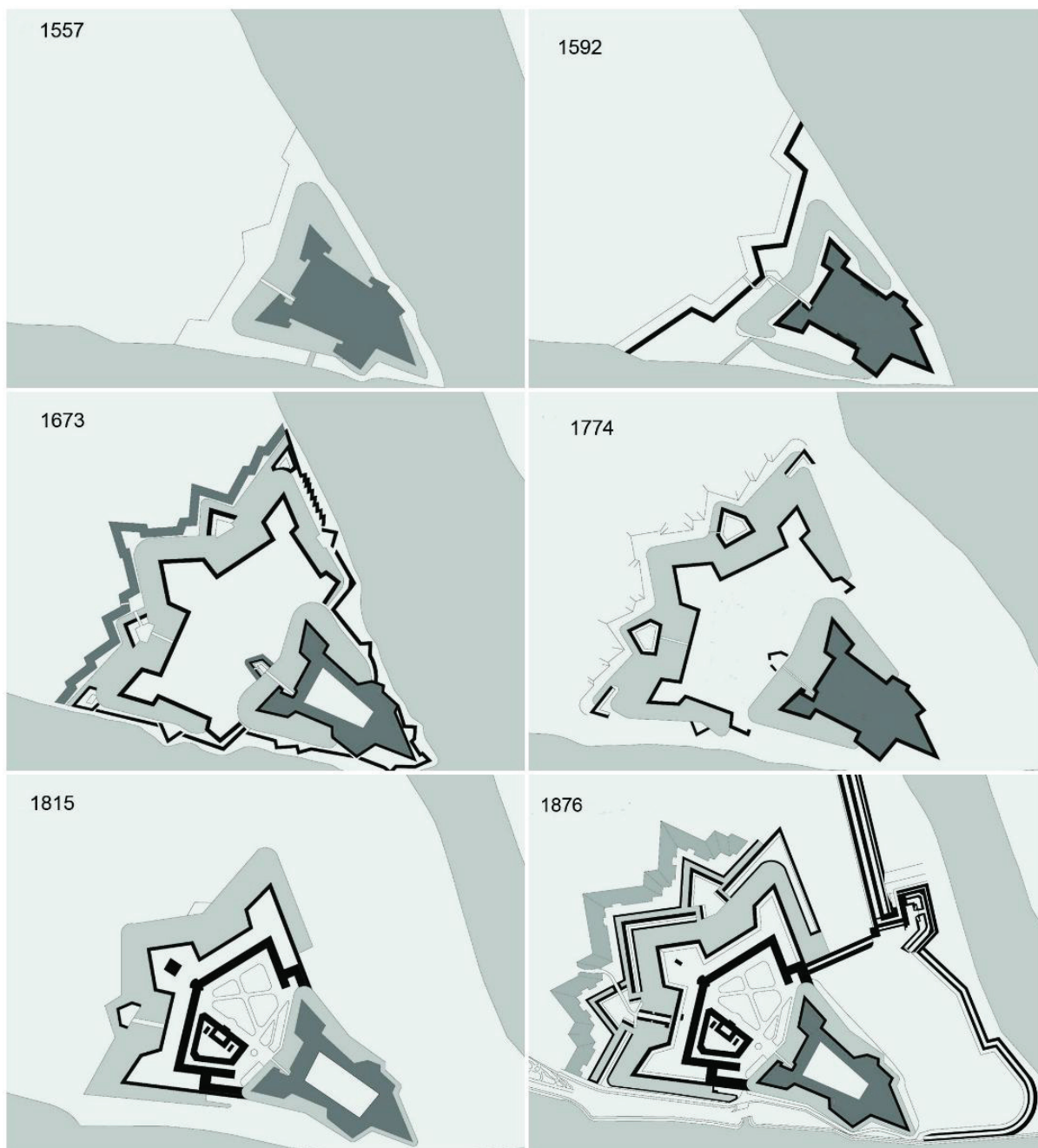
Információ

Szerkesztette: Barci Boglárka

Forrás

Gráfel Lajos digitális archívuma

2016.10.14.

Cím

Az erődrendszer kiépítésének folyamata 1557-től 1876-ig

Információ

Szerkesztette: Barci Boglárka

Forrás

Gráfel Lajos digitális archívuma

2016.10.14.

Cím

Az Öregvár tervezett felújítási alaprajza

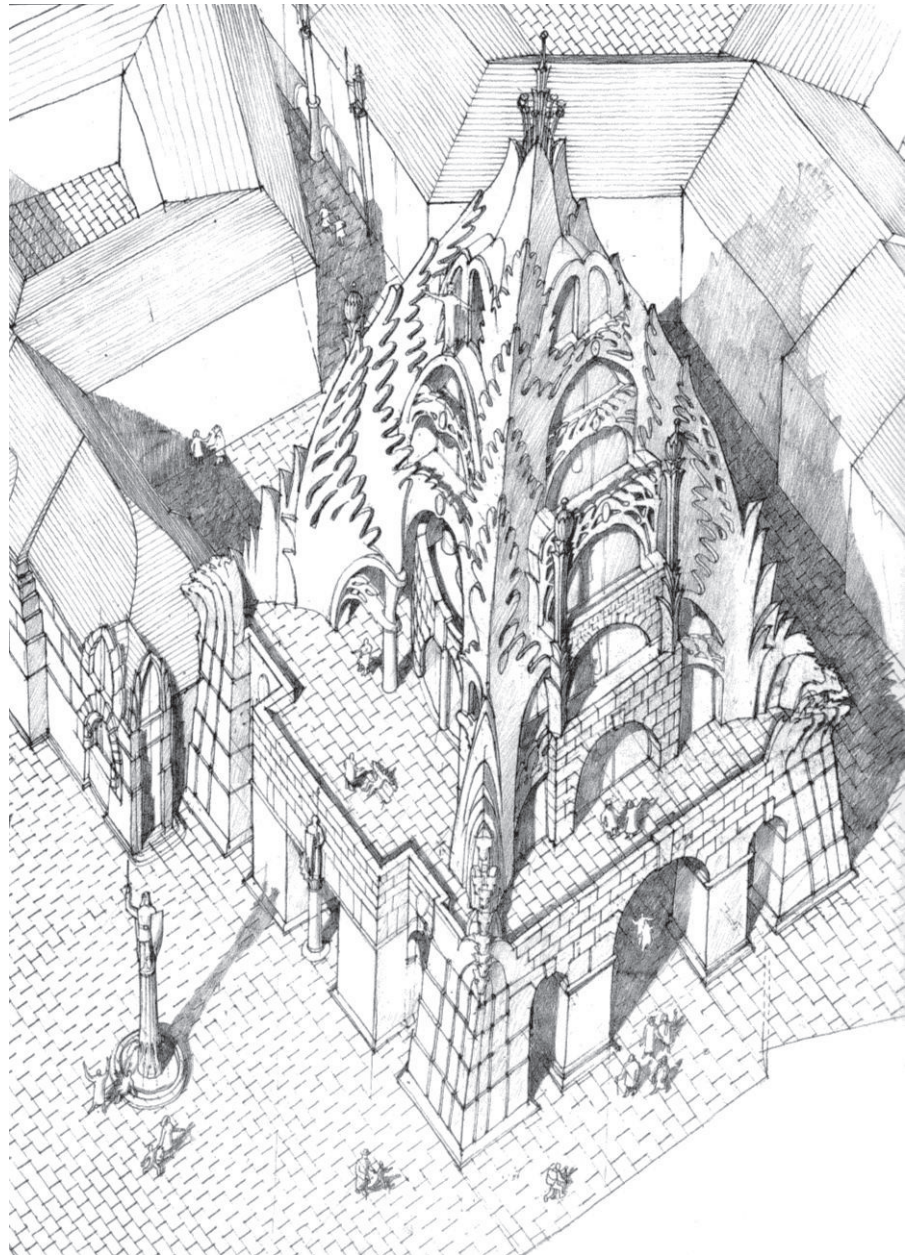
Információ

A revitalizációs terv 2005-ben készült.

Forrás

Országépítő, 18. évfolyam, 2007/1. szám, 37.

2016.10.22.

Cím

Makovecz Imre által tervezett torony az Öregvár belső udvarába

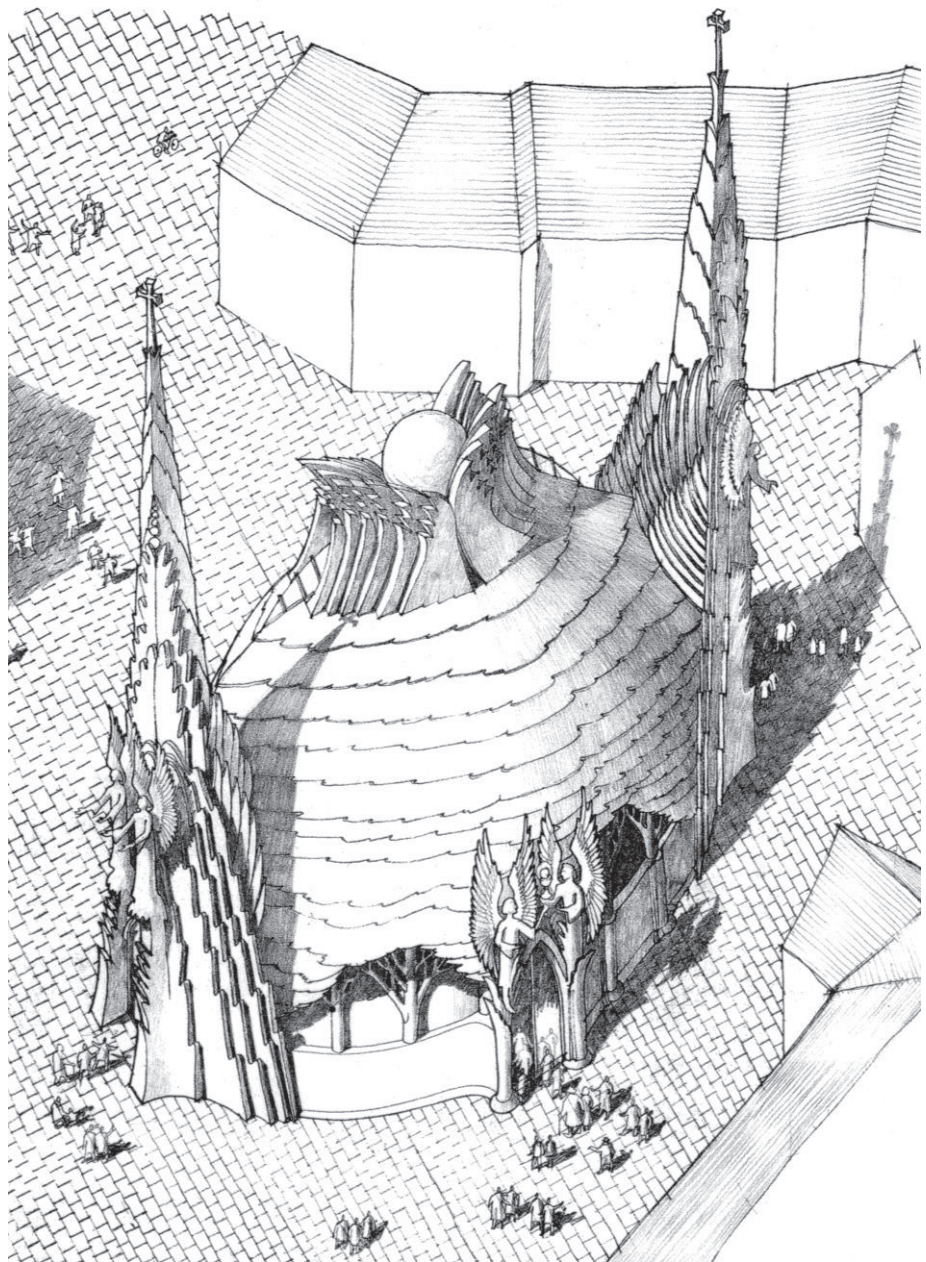
Információ

A revitalizációs terv 2005-ben készült.

Forrás

Országépítő, 18. évfolyam, 2007/1. szám, 38.

2016.10.22.

Cím

Makovecz Imre által tervezett templom az Öregvár belső udvarába

Információ

A revitalizációs terv 2005-ben készült.

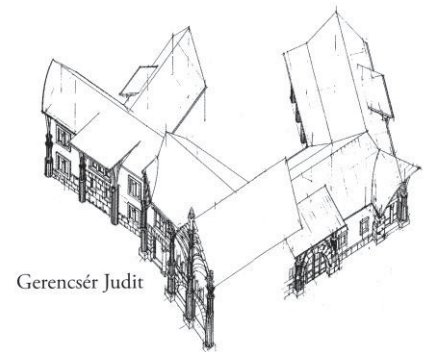
Forrás

Országépítő, 18. évfolyam, 2007/1. szám, 39.

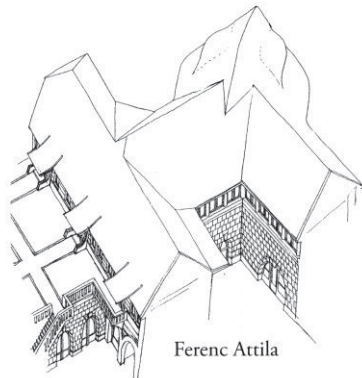
2016.10.22.

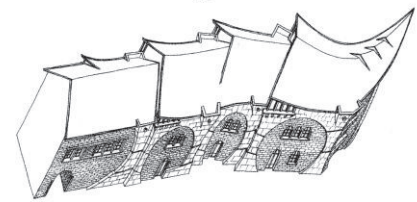
Salamin Ferenc

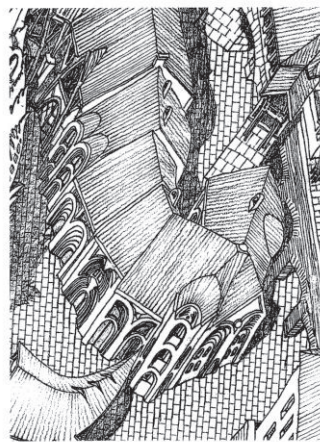
Gerencsér Judit

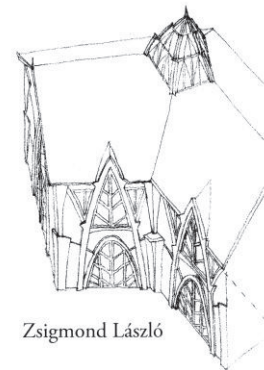
Ferenc Attila

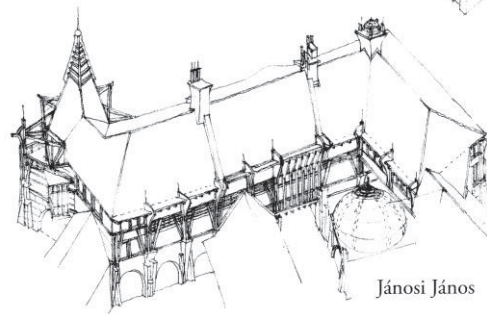
Dobrosi Tamás

Órfi József

Zsigmond László

Jánosi János

Cím

Az Óregvár belső udvarába tervezett épületek

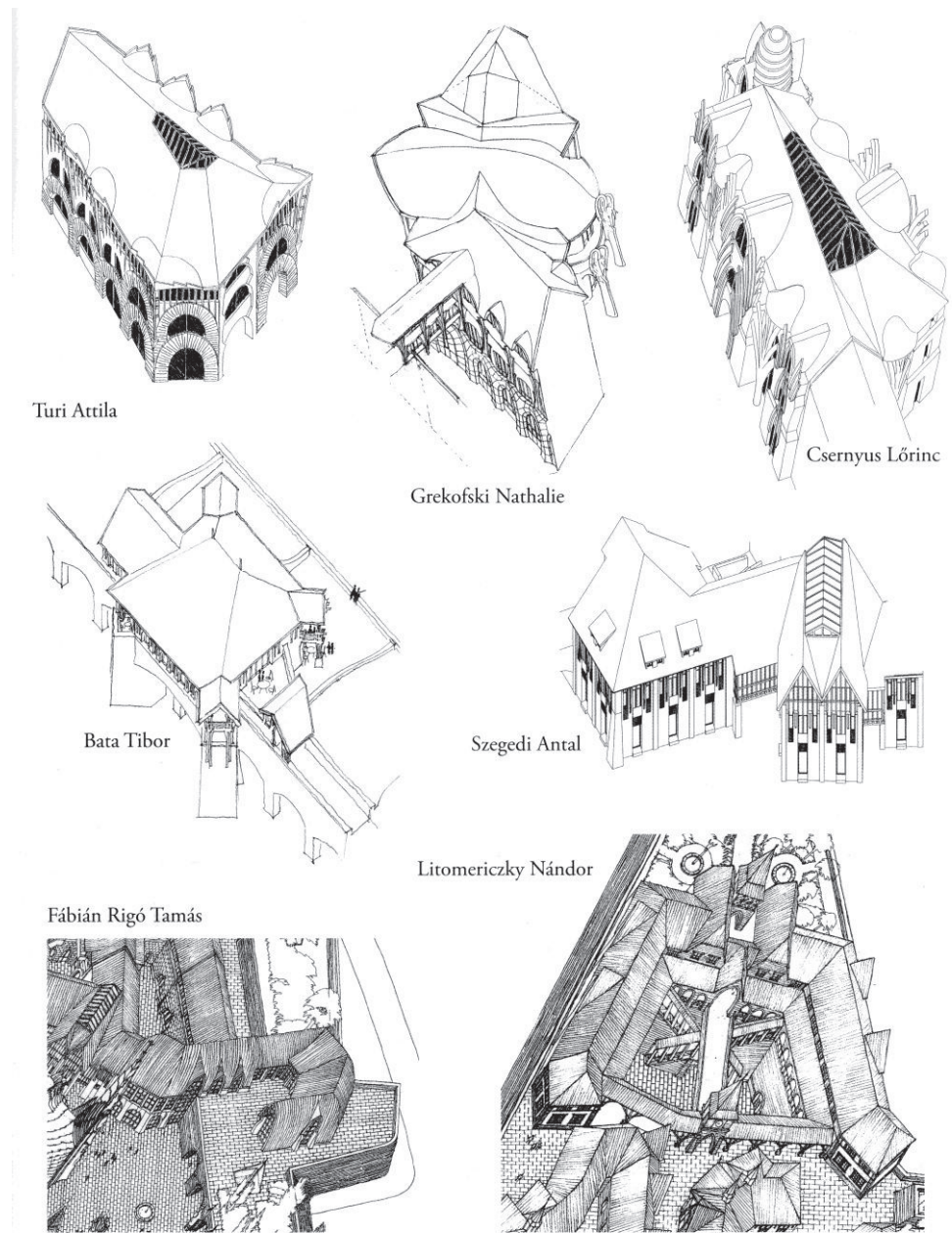
Információ

A revitalizációs terv 2005-ben készült.

Forrás

Országépítő, 18. évfolyam, 2007/1. szám, 40.

2016.10.22.

Cím

Az Öregvár belső udvarába tervezett épületek

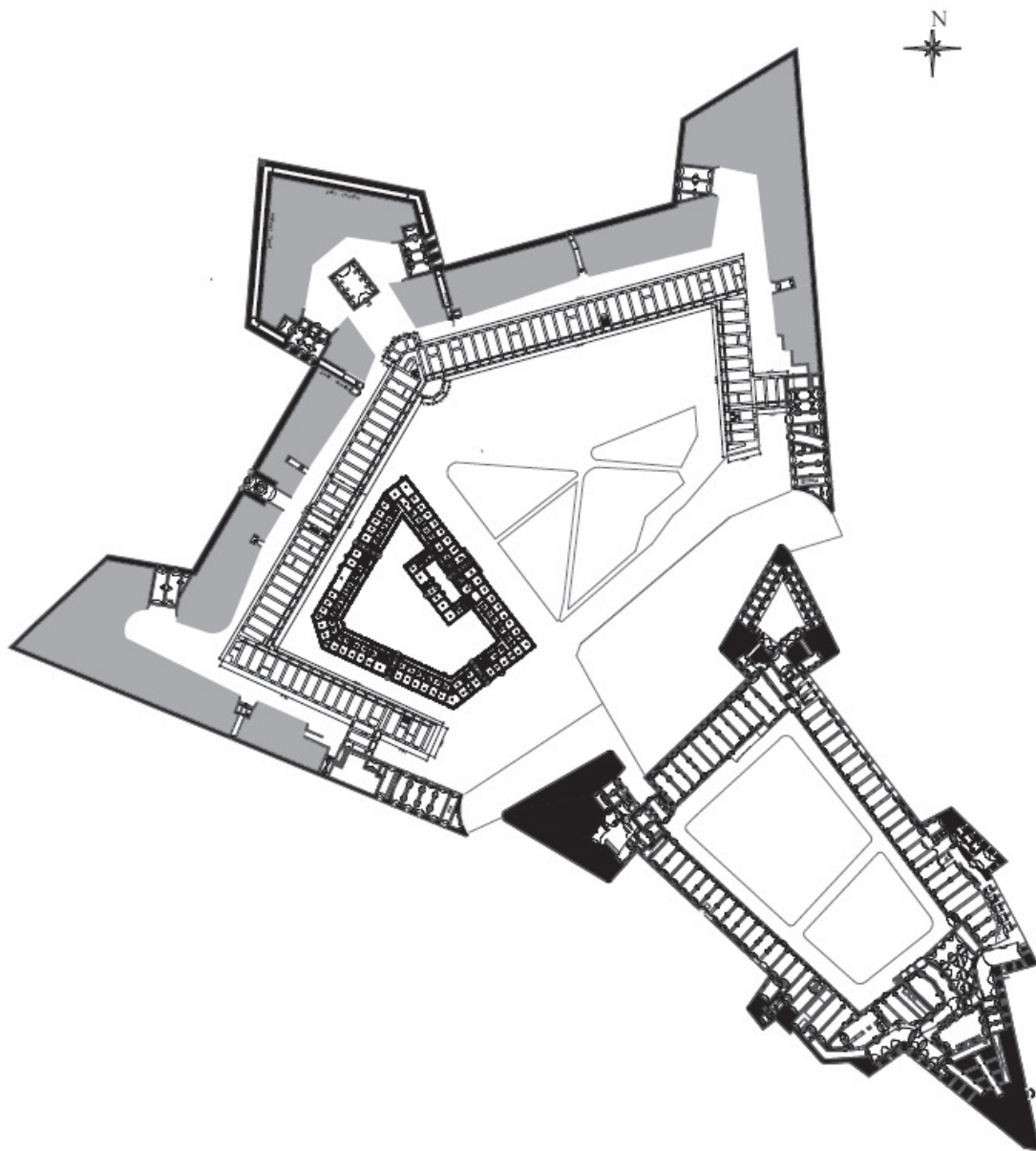
Információ

A revitalizációs terv 2005-ben készült.

Forrás

Országépítő, 18. évfolyam, 2007/1. szám, 41.

2016.10.22.

Cím

*A révkomáromi erődrendszer geodéziai és építészeti felmérése -
eredeti méretarány 1:1000*

Információ

SZERZŐK-RAJZOLÓK: Újvár és Öregvár külső erődei - Vörös Attila,
Kaszárnya és Parancsnoki épület - Ing. Zdenko Bobáň, Ing.arch. Alexander Németh
FELELŐS GEODÉTA: Ing. Czíria Attila; SZAKKONZULENS: Mgr. Gráfel Lajos

Forrás

Gráfel Lajos digitális archívuma, szerkesztette: Barci Boglárka
2016.10.22.

Cím

Az Öregvár belső udvara

Információ

A fotón jól látható a vörösre festett falak nyílásainak ritmusa és a téglaburkolat struktúrája.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.

Cím

Az Öregvár belső udvara és a lépcső nézete

Információ

A fotón látható az udvar kültéri lépcsőjének jelenlegi állapota.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.

Cím

Az Öregvár belső udvara felújítás közben

Információ

A fotó a jelenlegi felújítási munkálatokat mutatja. A falakat homokfúvással tisztítják meg a piros festéktől és bontott téglával egészítik ki a nagy kapunyílásokat.

Forrás

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.

Cím

Az Öregvár termei

Információ

A fotón egy eredeti állapotú és egy vakolt boltozat látható.

Forrás (fentről lefelé)

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.

Erődök ébredése, 2006, 22. oldal

2016.10.22.

Cím

A Ferdinánd-kapu a felújítás utáni és előtti állapotában

Információ

Szerkesztette: Barci Boglárka

Forrás (fentről lefelé)

<http://felvidek.ma/2014/12/atadtak-a-komaromi-oregvar-felujított-ferdinand-kapuját/>

[http://nasenovezamky.sme.sk/c/7917666/pevnost-je-opat-najvacsim-](http://nasenovezamky.sme.sk/c/7917666/pevnost-je-opat-najvacsim-magnetom-pre-turistov.html)

[magnetom-pre-turistov.html](http://nasenovezamky.sme.sk/c/7917666/pevnost-je-opat-najvacsim-magnetom-pre-turistov.html)

2016.10.22.

Cím

A kaszárnya épülete a XX. század végétől a 2016-os felújításig

Információ

Szerkesztette: Barci Boglárka

Forrás (fentről lefelé)

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.
<http://static.panoramio.com/photos/original/34068549.jpg>
2016.10.22.
Gráfel Lajos digitális archívuma
2016.10.14.

Cím

A kaszárnya főkapuja a felújítás utáni és előtti állapotában

Információ

Szerkesztette: Barci Boglárka

Forrás (fentről lefelé)

szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.04.

http://www.travelguide.sk/cze/turisticke-zajimavosti/pevnostny-system-komarno_276_1.html

2016.10.22.

Cím

A Lipót-kapu felújított ovális táblája

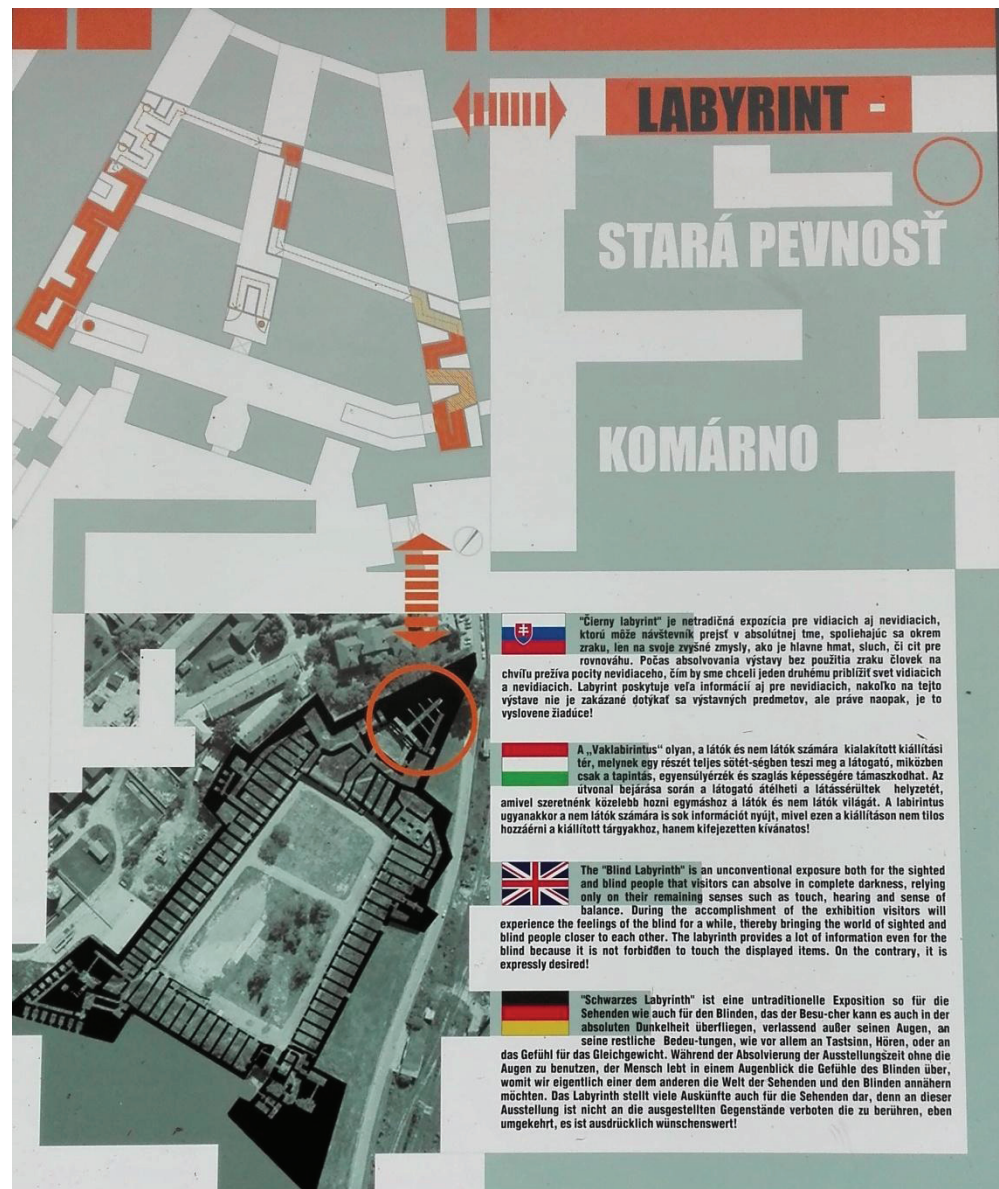
Információ

A Lipót-kapu belső felének felső tympanonján látható a tábla, melynek szövegét 1992-ben tárták fel.

Forrás

<https://www.facebook.com/k.fotoalbum/>

2016.10.22.

Cím

A Vaklabirintus információs táblája

Információ

Az Öregvárban kialakított Vaklabirintus című kiállítás 2014-ben nyílt meg.

Forrás

Az Öregvár falán kifüggesztve:
 szerző: Barci Boglárka, készítés dátuma: 2016.11.01.

Cím

Az egyik bástyában kialakított szoba 1968-72 között

Információ

Az Élet a fecskefészekben című kiállítás fotója.

Forrás

<https://www.facebook.com/k.fotoalbum/photos/a.307835349415201.107>

3741890.266154236916646/314755538723182/?type=3&theater

2016.10.22.

Cím

Fedor Gabčan Élet a fecskefészekben című kiállítása

Információ

A kiállítást a Katona-templomban rendezték meg, Révkomáromban.

Forrás

<https://www.facebook.com/k.fotoalbum/photos/a.307835349415201.1073741890.266154236916646/480000668865334/?type=3&theater>

2016.10.22.

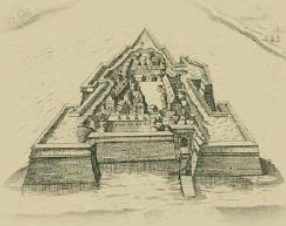

Stará pevnosť na sútoku Dunaja a Váhu

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

Na líc mince je v hornej časti zobrazená Stará pevnosť v Komárne, pred ktorou sa plavia dve bojové lode. Názov štátu SLOVENSKA REPUBLIKA je v opise pri spodnom okraji, za ním je umiestnený štátny znak a letopočet razby 2007. Nad pevnosťou je označenie nominálnej hodnoty mince 500 Sk. Stylizované iniciálky autora výtvarného návrhu líčnej strany mince Karola Líčka sú vpravo pod loďou umiestnenou v popredí.

Na rubu mince je v hornej časti zobrazená Stará pevnosť podľa dobovej rytiny zo 16. storočia a letopočet ukončenia jej výstavby 1557. V spodnej časti je fragment scény z protitureckých bojov v kompozícii s bojovými vlajkami a koptjami po stranách. Pri hornom okraji je v opise text PEVNOST KOMARNO. Stylizované iniciálky autorky výtvarného návrhu rubovej strany mince Márie Poldaufovej a značka Mincovňa Kremnica sú umiestnené vľavo pod zobrazením pevnosti.

Nominálna hodnota: 500 Sk
Materiál: Ag 925/1000
Cu 75/1000
Hmotnosť: 33,63 g
Priemer: 40 mm

*Hrana: reliéfny nápis NEC ARTE NEC MARTE (ani listou ani silou) a COMORRA, nápisy sú oddelené značkami prekrížených mečov
Náklad: 7 200 ks
z toho v bežnom vyhotovení: 4 600 ks
vo vyhotovení proof: 2 600 ks
Autor návrhu: averz: Karol Líčko
reverz: Mária Poldaufová
Rytec: Dalibor Schmidt
Výrobca: Mincovňa Kremnica*

**450. VÝROČIE UKONČENIA VÝSTAVBY
STAREJ PEVNOSTI V KOMARNE**

PAMÄTNÁ STRIEBORNÁ MINCA

Cím

Az Öregvár évfordulójára kibocsátott, az erődöt ábrázoló ezüsterme

Információ

A Szlovák Nemzeti Bank 2007-ben 500 szlovák korona értékű érmét adott ki,
az Öregvár befejezésének 450. évfordulója (1557) alkalmából.

Forrás

Gráfel Lajos digitális archívuma

2016.10.22.